



ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ
ΓΥΜΝΑΣΙΟ
ΝΕΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ



ΠΡΟΙΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ

ΚΟΡΑΙΟΙΣ

Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΟΚΟΒΙΝΟΣ

Ηροδότου Ιστορίες

Α΄ Γυμνασίου



ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	9
Εισαγωγή	11
Η εισαγωγή του σχολικού βιβλίου με ερωτήσεις	19

ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΩΤΟ

Ενότητα 1: Προοίμιο	21
Περίληψη I, 7-28	48
Ενότητα 2: Κροίσος και Σόλων	50
Η νουβέλα του Αδράστου	81
Περίληψη I, 46-85	98
Ενότητα 3: Κροίσος και Κύρος	100
Περίληψη I, 92-216	138

ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Περίληψη II, 1-3	142
Ενότητα 4: Η χώρα και ο Νείλος	143
Περίληψη II, 23-43	162
Ενότητα 5: «Θωμάσια» και «νόμοι» των Αιγυπτίων	163
Περίληψη II, 99-123	187
Ενότητα 6: Μνημεία της Αιγύπτου	189
Περίληψη II, 149-182	215

ΒΙΒΛΙΟ ΤΡΙΤΟ

Περίληψη III, 1-38	216
Ενότητα 7: Το δαχτυλίδι του Πολυκράτη	218
Περίληψη III, 45-79	250
Ενότητα 8: Πολιτεύματα	252
Περίληψη III, 84-160	281

ΒΙΒΛΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Περίληψη IV, 1-35	283
Ενότητα 9 (α): Ο Ηρόδοτος ως γεωγράφος	285
Περίληψη IV, 43-205	288

ΒΙΒΛΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Ενότητα 9 (β): Μακεδόνες – Ιωνική επανάσταση	291
--	-----

ΒΙΒΛΙΟ ΕΚΤΟ

Περίληψη VI, 1-102	298
Ενότητα 10: Οι εξελίξεις πριν από τη μάχη του Μαραθώνα	301
Ενότητα 11: Η μάχη του Μαραθώνα	315
Περίληψη VI, 121-140	344

ΒΙΒΛΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Περίληψη VII, 1-100	345
Ενότητα 12: Διάλογος Ξέρξη – Δημάρατου	347
Περίληψη VII, 106-205	376
Ενότητα 13: Η μάχη των Θερμοπυλών	378

ΒΙΒΛΙΟ ΟΓΔΩΟ

Περίληψη VIII, 1-50	433
Ενότητα 14: Πριν από τη ναυμαχία της Σαλαμίνας	434
Περίληψη VIII, 80-82	465
Ενότητα 15: Η ναυμαχία της Σαλαμίνας	466
Περίληψη VIII, 100-120	494
Ενότητα 16: Μετά τη ναυμαχία – Το φρόνημα των Αθηναίων	495

ΒΙΒΛΙΟ ΕΝΑΤΟ

Περίληψη IX, 1-60	519
Ενότητα 17: Η μάχη των Πλαταιών – Το τέλος της <i>Ιστορίας</i>	521
Περίληψη IX, 82-122	543
Εργασίες για τη συνολική θεώρηση του έργου	545
Κριτήρια αξιολόγησης	550
Απαντήσεις στα Επαναληπτικά κριτήρια αξιολόγησης	552
Βιβλιογραφία	555

Πρόλογος

Με τη διδασκαλία του έργου *Ηροδότου Ιστορίες*, οι μαθητές της Α΄ τάξης γυμνασίου θα έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν ένα από τα πιο γοητευτικά κείμενα του αρχαίου κόσμου. Η βαθύτερη κατανόηση όμως του κειμένου αυτού απαιτεί να ασχοληθεί κανείς πιο προσεκτικά με όλες τις παραμέτρους του.

Το βιβλίο αυτό φιλοδοξεί να βοηθήσει μαθητές και καθηγητές να «εισδύσουν» στον κόσμο του Ηροδότου και να αντλήσουν γνώση και ψυχική ικανοποίηση από την επαφή με τον κόσμο αυτό.

Ειδικότερα, κάθε διδακτική ενότητά του περιέχει:

- θεματικά κέντρα
- ανάλυση της δομής
- νοηματική απόδοση
- λεξιλογικά, πραγματολογικά και πολιτιστικά στοιχεία
- χαρακτηρισμούς των προσώπων
- ανάλυση της τεχνικής του Ηροδότου ως ιστορικού και ως συγγραφέα
- απαντήσεις σε όλες τις εργασίες του Βιβλίου του μαθητή και σε όλες τις ερωτήσεις του Βιβλίου του καθηγητή.

Επίσης, δίνονται περιλήψεις όλων μερών των έργου, ώστε ο μαθητής να έχει ολοκληρωμένη εικόνα για την πορεία της αφήγησης του Ηροδότου.

Ο συγγραφέας

ΠΙΝΑΚΑΣ Α': Βίος – έργο – ιστορική μέθοδος του Ηροδότου

• <i>Γέννηση / θάνατος</i>	485/4 π.Χ. περίπου / μεταξύ 431-425 π.Χ.
• <i>Πατρίδα</i>	Αλικαρνασσός
• <i>Πατέρας / μητέρα</i>	Λύξος / Δρυώ
• <i>Μόρφωση</i>	Η μόρφωση του Ηροδότου χαρακτηριζόταν από πληρότητα και πολυμέρεια. Γνώρισε τον Όμηρο, τον Ησίοδο, τους λυρικούς· τους λογογράφους, ιδιαίτερα τον Εκαταίο· το ορθολογιστικό πνεύμα της Ιωνίας, με τη φιλοσοφία και την επιστήμη. Στην Αθήνα γνώρισε τους σοφιστές και τους τραγικούς.
• <i>Πολιτική θέση</i>	Εναντίον της τυραννίας και γι' αυτό εξορίστηκε μαζί με την οικογένειά του στη Σάμο.
• <i>Διαμονή</i>	Αθήνα, στον κύκλο του Περικλή. Συμμετείχε στον αποικισμό των Θουρίων στην Κάτω Ιταλία.
• <i>Ταξίδια</i>	Μεταξύ των ετών 455-445 μάλλον ταξίδεψε στη Μίλητο, στις ακτές της Φοινίκης, στην Κύπρο, στην Αίγυπτο, στην Κυρήνη, στον Πόντο, στη Σκυθία, στη Θράκη, στη Μακεδονία, στην Κάτω Ιταλία, στη Σικελία, στα νησιά του Αιγαίου, στην Πελοπόννησο.

ΠΙΝΑΚΑΣ Α': συνέχεια

<ul style="list-style-type: none"> • <i>Έργο</i> 	<p><i>Ιστορίας απόδεξις:</i> Ιστορία των Περσικών πολέμων. Εκτός από την αφήγηση των ιστορικών γεγονότων, υπάρχουν και οι παρεκβάσεις: οι λόγοι, οι νουβέλες και τα ανέκδοτα. Οι Αλεξανδρινοί έδωσαν στο έργο του το όνομα <i>Ηροδότου Μούσαι</i> και το χώρισαν σε εννιά βιβλία, καθένα από τα οποία το ονόμασαν με το όνομα μιας μούσας.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Μέθοδος</i> 	<p>Ο Ηρόδοτος στηρίζεται στην <i>αυτοψία</i>. Συγκεντρώνει τις πληροφορίες, τις ελέγχει με τη λογική και την εμπειρία και τις παρουσιάζει.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Κυρίαρχη αντίληψη</i> 	<p>Η <i>ύβρη</i> προκαλεί την οργή των θεών, τη <i>νέμεση</i>, οι οποίοι στέλνουν την <i>τίση</i> (τιμωρία). Το θείο είναι φθονερό.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Αξίες</i> 	<p>Πιστεύει στο <i>μέτρο</i> και την <i>ελευθερία</i>.</p>

ΠΙΝΑΚΑΣ Β': Χρονολογικό διάγραμμα *Ιστορίας* και βίου Ηροδότου

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ (όλες είναι π.Χ.)	ΓΕΓΟΝΟΤΑ
570/569-528/6	Ο Άμασης βασιλιάς των Αιγυπτίων.
560	Ο Κροίσος βασιλιάς των Λυδών.
550	Ο Κύρος βασιλιάς του περσομηδικού κράτους.
546	Άλωση των Σάρδεων. Ο Κύρος καταλύει το βασίλειο του Κροίσου.
531	Ο Πολυκράτης τύραννος της Σάμου.

ΠΙΝΑΚΑΣ Β': συνέχεια

528	Θάνατος του Κύρου. Ο Καμβύσης βασιλιάς των Περσών.
525	Ο Καμβύσης υποτάσσει την Αίγυπτο. Γέννηση του Αισχύλου.
522	Θάνατος του Καμβύση. Ο Δαρείος βασιλιάς των Περσών.
513/512	Ο Δαρείος εναντίον των Σκυθών.
510	Κατάλυση της τυραννίας στην Αθήνα. Ο Ιππίας εξορίζεται.
508	Οι μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη – Δημοκρατία στην Αθήνα.
499	Έναρξη της Ιωνικής επανάστασης.
496	Γέννηση του Σοφοκλή στην Αθήνα.
494	Ναυμαχία της Λάδης, οι Πέρσες καταπνίγουν την Ιωνική επανάσταση.
493	Ο Θεμιστοκλής γίνεται επώνυμος άρχων.
492	1η εκστρατεία των Περσών εναντίον της Ελλάδας με το Μαροδόνιο.
490	2η εκστρατεία των Περσών εναντίον της Ελλάδας με το Δάτη, τον Αρταφρένη και τον Ιππία. Μάχη Μαραθώνα, Μιλτιάδης.
489	Ο Μιλτιάδης εναντίον της Πάρου. Αποτυχία – καταδίκη – θάνατος.
486	Θάνατος Δαρείου. Ο Ξέρξης βασιλιάς των Περσών.
485	Γέννηση του Ηροδότου στην Αλικαρνασσό, του Πρωταγόρα στα Άβδηρα, του Ευριπίδη στην Αθήνα.
480	Οι Έλληνες συνεδριάζουν στον Ισθμό. 3η εκστρατεία των Περσών – Ξέρξης. Μάχη Θερμοπυλών. Ναυμαχία στο Αρτεμίσιο. Ναυμαχία Σαλαμίνας. Αποχώρηση Ξέρξη από την Ελλάδα.

ΠΙΝΑΚΑΣ Β': συνέχεια

479	Μάχη Πλαταιών – Ήττα Μαρδόνιου. Μάχη στη Μυκάλη – Νίκη Ελλήνων. Οι Αθηναίοι καταλαμβάνουν τη Σηστό. Τέλος της Ιστορίας του Ηροδότου.
478	Η Α' Αθηναϊκή συμμαχία με έδρα τη Δήλο.
474	Εξοστρακισμός του Θεμιστοκλή.
472	Διδάσκονται οι Πέρσες του Αισχύλου.
470	Γέννηση του Σωκράτη.
468	Θάνατος του Αριστείδη του δίκαιου.
467	Ο Κίμων ο Αθηναίος νικά τους Πέρσες στον Ευρυμέδοντα ποταμό.
462	Οι μεταρρυθμίσεις του Εφιάλτη, αρχηγού των δημοκρατικών στην Αθήνα.
461	Ο Περικλής εκλέγεται στρατηγός στην Αθήνα.
460	Γεννιέται ο Θουκυδίδης στην Αθήνα.
458	Πεθαίνει ο Θεμιστοκλής στη Μ. Ασία.
456	Πεθαίνει ο Αισχύλος.
450	Ο Κίμων ο Αθηναίος νικά τους Πέρσες στη Σαλαμίνα της Κύπρου. Θάνατος Κίμωνα.
449	Καλλίειος ειρήνη (Ελλήνων – Περσών).
447	Αρχίζει η ανέγερση του Παρθενώνα.
445	Τριακονταετείς σπονδές Αθηναίων – Σπαρτιατών.
444	Ο Περικλής ιδρύει αποικία, τους Θουρίους, στην Κάτω Ιταλία. Ο Ηρόδοτος πηγαίνει στους Θουρίους.
431	Αρχίζει ο Πελοποννησιακός πόλεμος.
430-429	Ο λοιμός στην Αθήνα.
429	Μετά το 429, με πιθανότερο το 425, πεθαίνει ο Ηρόδοτος. Θάνατος Περικλή. Γέννηση Πλάτωνα.

**ΠΙΝΑΚΑΣ Γ΄: Το περιεχόμενο των βιβλίων
της Ιστορίας του Ηροδότου**

Ηροδότου Μούσαι	Περιεχόμενα – Γεγονότα	Παρεκβάσεις – Λόγοι – Νουβέλες
Κλειώ (I)	Ιστορία των Λυδών: Ο Κροίσος βασιλιάς (560-546 π.Χ.), κυρίαρχος στη Μ. Ασία. Σόλων – Κροίσος / Άτης – Άδραστος. Πόλεμος Κροίσου – Περσών. Ο Κύρος νικά τον Κροίσο, ο Κροίσος στην πυρά, σωτηρία. Ιστορία των Μήδων. Ιστορία των Περσών. Ο Κύρος (550-528 π.Χ.) βασιλιάς στο ενιαίο περσομηδικό κράτος. Ο Κύρος υποτάσσει τη Βαβυλώνα (539-538 π.Χ.). Εκστρατεύει εναντίον των Μασσαγετών (528 π.Χ.). Σκοτώνεται ο Κύρος (528 π.Χ.).	Πρόγονοι του Κροίσου – Γύγης. Η περιπέτεια του Αρίωνα. Νουβέλα του Αδράστου. Ιστορία της Αθήνας – Ο τύραννος Πεισίστρατος. Ιστορία της Σπάρτης – Νομοθεσία του Λυκούργου. Οι Έλληνες της Μ. Ασίας: Ίωνες, Αιολείς, Δωριείς. Κάρες, Λυδοί. Ιστορία της Βαβυλώνας. Άλλοι λαοί στην Κασπία θάλασσα. Μασσαγέτες.
Ευτέρπη (II)	Ο Καμβύσης βασιλιάς των Περσών (528-522 π.Χ.), διάδοχος Κύρου. Ο Άμασης βασιλιάς της Αιγύπτου.	Αιγύπτιος λόγος. (Νείλος, θεοί, ζώα, κροκόδειλος, ταρίχευση νεκρών, αρδευτικά έργα, η ωραία Ελένη στην Αίγυπτο, πυραμίδες, κοινωνικές τάξεις, νόμοι.)
Θάλεια (III)	Ο Καμβύσης υποτάσσει την Αίγυπτο (525 π.Χ.) επί φαρῶ Ψαμμήνιτου. Υποταγή Λιβύης. Εκστρατεία του Καμβύση εναντίον Καρχηδονίων, Αμμωνίων, Αιθίοπων – Αποτυχίες. Ο Καμβύσης	Αξιοπερίεργα των Αιθίοπων. Ιστορία της Σάμου. Το δαχτυλίδι του Πολυκράτη. Η ιστορία του Περιάνδρου, τυράννου της Κορίνθου. Πόλεμος Σπάρτης – Σάμου. Πολυκράτεια έργα (κεφ. 60).

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ': συνέχεια

	<p>τρελαίνεται, διατάσσει τη δολοφονία του αδερφού του, άλλες ανόσιες πράξεις του. Ο Καμβύσης πέθανε (522 π.Χ.) στα Αγβάτανα της Συρίας. Εφτά Πέρσες άρχοντες διώχνουν τους μάγους από το θρόνο της Περσίας. Ο Δαρείος βασιλιάς των Περσών (522-485 π.Χ.). Καταστροφή της Σάμου από τους Πέρσες. Επανάσταση των Βαβυλωνίων, υποταγή τους.</p>	<p>Ινδοί: Ήθη – έθιμα. Τα άκρα του κόσμου προς Α., προς Δ., προς Ν., προς Β. Θάνατος του Πολυκράτη. Ερήμωση της Σάμου.</p>
Μελπομένη (IV)	<p>Εκστρατεία του Δαρείου εναντίον των Σκυθών (512 π.Χ.) – Αποτυχία. Καταστροφή της Βάρκης, πόλης της Λιβύης.</p>	<p>Σκυθικός λόγος. Άλλοι λαοί. Όρια των ηπειρών. Αμαζόνες. Λιβυκός λόγος: Αποικισμός της Κυρήνης. Οι διάφοροι λαοί, Λωτοφάγοι. Οάσις.</p>
Τερψιχόρη (V)	<p>Ο Δαρείος υποτάσσει τη Θράκη και τη Μακεδονία. Η επανάσταση των ελληνικών πόλεων της Μ. Ασίας. Αρισταγόρας. Οι Σπαρτιάτες δε δίνουν βοήθεια. Οι Αθηναίοι και οι Ερετριείς στέλνουν βοήθεια. Πυρπόληση των Σάρδεων.</p>	<p>Ιστορία των λαών της Θράκης. Παίονες. Λιμναίες κατοικίες στη λίμνη Πρασιάδα. Πληροφορίες για τους βασιλιάδες της Σπάρτης. Δολοφονία του Ιπάρχου. Αρμόδιος και Αριστογείτων. Ο Κλεισθένης – Δημοκρατία στην Αθήνα. Πόλεμος Αθηναίων με Βοιωτούς, Χαλκιδάιους, Αιγινήτες. Ιστορία της Κορίνθου – Περιάνδρος.</p>
Ερατώ (VI)	<p>Ναυμαχία στη Λάδη: Οι Πέρσες νικούν και καταπνίγουν την Ιωνική επανάσταση. Η Μίλητος καταστρέφεται. Οι ιωνικές πόλεις και</p>	<p>Η αιχμαλωσία των κατοίκων με τη μέθοδο της «σαγήνευσης». Ο Μιλτιάδης διοικητής στη Χερσόνησο της Μ. Ασίας. Πληροφορίες για τους</p>

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ': συνέχεια

	<p>τα νησιά υποδουλώνονται στους Πέρσες. 1η εκστρατεία των Περσών εναντίον της Ελλάδας με το Μαρδόνιο – Καταστροφή του στόλου στον Αθω. Ο Δαρείος ζητά «γη και ύδωρ» από τους Έλληνες. 2η εκστρατεία (κεφ. 94) με Δάτη και Αρταφρένη. Μαζί τους ο Ιππίας. Καταστροφή της Ερέτριας. Μάχη Μαραθώνα (490 π.Χ.), νίκη Αθηναίων – Πλαταιέων.</p>	<p>βασιλιάδες της Σπάρτης. Η ιστορία του Δημάρατου. Πόλεμος Αθηναίων – Αιγινήτων. Το τέλος του Μιλτιάδη.</p>
Πολύμνια (VII)	<p>Θάνατος του Δαρείου (485 π.Χ.). Ο Ξέρξης βασιλιάς των Περσών (485-465 π.Χ.). Καταπνίγει την επανάσταση στην Αίγυπτο. 3η εκστρατεία εναντίον της Ελλάδας. Μάχη Θερμοπυλών (480 π.Χ.). Πρώτη ναυμαχία στο Αρτεμίσιο (480 π.Χ.).</p>	<p>Πληροφορίες για την ενδυμασία και τον οπλισμό των λαών που αποτελούν το στρατό του Ξέρξη (από κεφ. 61). Η γενναία στάση δύο νέων Σπαρτιατών, του Σπερθία και του Βούλη, μπροστά στον Πέρση βασιλιά. Ο Θεμιστοκλής δημιουργός του στόλου των Αθηναίων. Πόλεμος Ελλήνων της Σικελίας εναντίον των Καρχηδονίων. Νίκη των Ελλήνων.</p>
Ουρανία (VIII)	<p>Ναυμαχία στο Αρτεμίσιο. Ο ελληνικός στόλος στη Σαλαμίνα. Οι Αθηναίοι εγκαταλείπουν την πόλη τους. Ο Ξέρξης κυριεύει την έρημη Αθήνα. Ναυμαχία Σαλαμίνας (480 π.Χ.). Ο Ξέρξης φεύγει από την Ελλάδα. Ο Μαρδόνιος παραμένει στη Θεσσαλία.</p>	<p>Σύγκρουση Φωκέων – Θεσσαλών. Οι κάτοικοι της Πελοποννήσου. Καταγωγή της βασιλικής δυναστείας των Μακεδόνων.</p>

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ': *συνέχεια*

Καλλιόπη (IX)	Μάχη των Πλαταιών (479 π.Χ.). Δυνάμεις των αντιπάλων. Μάχη της Μυκάλης – Νίκη των Ελλήνων. Οι Αθηναίοι κυριεύουν τη Σηστό. Τέλος <i>Ιστορίας</i> .	Προσωπική τραγωδία του Ξέρξη. Στο τελευταίο κεφάλαιο του έργου (βιβλ. IX, κεφ. 122) μία γνώμη του Κύρου.
------------------	--	--

1. Πότε και πού γεννήθηκε ο Ηρόδοτος; Ποια ήταν η οικογένειά του; Γιατί κατέφυγε στη Σάμο; (Βλ. Εισαγωγή σχολικού βιβλίου, σελ. 8, *Βίος και έργο του Ηροδότου*.)
2. Έκανε ταξίδια ο Ηρόδοτος; Πού; (Βλ. σελ. 8, *Ταξίδια*.)
3. Πήγε στην Αθήνα; Γιατί έφυγε; Πού πέθανε; (Βλ. σελ. 8, *Ταξίδια*.)
4. Ως προς τι επηρέασε τον Ηρόδοτο ο θεός του Πανύασης; (Βλ. σελ. 9, *Εποχή – Περιβάλλον – Επιδράσεις*, στην πρώτη παράγραφο.)
5. Ο Ηρόδοτος γνώρισε τα ομηρικά έπη; Σεβόταν τον Ηρακλή; (Βλ. σελ. 9, ό.π., ερώτ. 4.)
6. Τι συμπλήρωσε κατά την παραμονή του στη Σάμο ο Ηρόδοτος; Τι άλλο τον εντυπωσίασε στη Σάμο; (Βλ. σελ. 9, στη δεύτερη παράγραφο.)
7. Γιατί στράφηκε στα ταξίδια ο Ηρόδοτος και τι απέκτησε από αυτά; Πώς γινόταν η συνεννόηση; (Βλ. σελ. 9, στην τρίτη παράγραφο.)
8. Από ποια πόλη επηρεάστηκε περισσότερο; Ποιους γνώρισε εκεί; (Βλ. σελ. 9, στην τρίτη παράγραφο.)
9. Πώς λέγονταν οι πρώτοι ιστοριογράφοι; Ποιο το περιεχόμενο του έργου τους; (Βλ. σελ. 10, *Αρχές της ελληνικής ιστοριογραφίας – Λογογράφοι*.)
10. Πού γεννήθηκε η ιστοριογραφία, ποια η γλώσσα της, ποιος ο πιο αξιόλογος λογογράφος; (Βλ. σελ. 10, ό.π., στην ερώτ. 9.)
11. Ο Ηρόδοτος επηρεάστηκε από τους λογογράφους; (Βλ. σελ. 10, ό.π., στις ερωτήσεις 9, 10.)

12. Ποια παρέμβαση έκαναν οι φιλόλογοι της Αλεξανδρινής εποχής στο έργο του Ηροδότου;
(Βλ. σελ. 10, *Το έργο του Ηροδότου*, στην πρώτη παράγραφο.)
13. Ποιο είναι το θέμα και ο κύριος άξονας του έργου του Ηροδότου;
(Βλ. σελ. 10, *ό.π.*, στην ερώτ. 12.)
14. Πώς οργανώνει το υλικό του ο Ηρόδοτος; Τι είναι οι παρεκβάσεις;
(Βλ. σελ. 10, *ό.π.*, στις ερωτήσεις 12, 13.)
15. Ποια είναι τα δύο βασικά χαρακτηριστικά του ηροδότειου έργου;
(Βλ. σελ. 10, *Το έργο του Ηροδότου*, στη δεύτερη παράγραφο.)
16. Από ποιους, πότε και γιατί επικρίθηκε το έργο του Ηροδότου;
(Βλ. σελ. 11, *Πατέρας της ιστορίας*.)
17. Ποιος ονόμασε τον Ηρόδοτο «πατέρα της ιστορίας»; Γιατί;
(Βλ. σελ. 11, *ό.π.*, στην ερώτ. 16.)
18. Ποιες είναι οι βασικές αντιλήψεις στο έργο του Ηροδότου;
(Βλ. σελ. 11, *Αντιλήψεις – ιδέες – αξίες*, στην πρώτη παράγραφο.)
19. Με ποιο κριτήριο κρίνει τα πολιτεύματα ο Ηρόδοτος;
(Βλ. σελ. 11, *ό.π.*, στην ερώτ. 18.)
20. Τι έμαθε να σέβεται ο Ηρόδοτος; Κρίνει τα γεγονότα με τον ορθολογισμό, αλλά δέχεται και άλλες εξηγήσεις; ποιες;
(Βλ. σελ. 11, *Αντιλήψεις – ιδέες – αξίες*, στη δεύτερη παράγραφο.)
21. Ποια είναι η σταθερή επιδίωξη του Ηροδότου; Πού βασιίζεται η συγκέντρωση του υλικού του έργου του;
(Βλ. σελ. 11, *Μέθοδος*.)
22. Ποιο είναι το χρονολογικό σύστημα που χρησιμοποιεί ο Ηρόδοτος;
(Βλ. σελ. 11, *Χρονολογικό σύστημα*.)

- Ο συγγραφέας, ο σκοπός και το περιεχόμενο του έργου.
- Αιτίες σύγκρουσης Ελλήνων – βαρβάρων.

Εισαγωγικά – Σύνδεση με τα προηγούμενα

Η ενότητα αρχίζει με το κυρίως προοίμιο, που περιλαμβάνει: α) το συγγραφέα του έργου: ο Ηρόδοτος από την Αλικαρνασσό, β) το σκοπό του έργου: να μην ξεχαστούν σπουδαία και αξιοθαύμαστα έργα, γ) το θέμα της συγγραφής.

Ακολουθούν τα πρώτα κεφάλαια του έργου (1-6), που περιλαμβάνουν τις αιτίες της σύγκρουσης Ελλήνων και Περσών, σύμφωνα με τους Πέρσες, τους Φοίνικες και τον ίδιο τον Ηρόδοτο.

Δομή

Προοίμιο: Περιλαμβάνει το όνομα του συγγραφέα, το σκοπό και το θέμα της συγγραφής.

Κεφάλαια 1-5. Μυθικές αιτίες: Η περσική εκδοχή.

Κεφ. 1. Η αρπαγή της Ιώς από τους Φοίνικες.

Κεφ. 2. Οι Έλληνες αρπάζουν την Ευρώπη και τη Μήδεια.

Κεφ. 3. Ο Αλέξανδρος (ή Πάρης) αρπάζει την Ελένη.

Κεφ. 4. Οι Πέρσες κατηγορούν τους Έλληνες για την εκστρατεία στην Τροία.

Κεφ. 5(α). «Μυθικές αιτίες»: Η φοινικική εκδοχή για την αρπαγή της Ιώς.

Κεφάλαια 5-6. Ιστορικές αιτίες.

Κεφ. 5(β). Η άποψη του Ηροδότου.

Κεφ. 6. Ο Κροίσος υπέταξε τους Έλληνες της Μ. Ασίας. Ο Κροίσος πρωταίτιος της σύγκρουσης Ελλήνων – Περσών.

Το νόημα με ερωτήσεις

■ Προοίμιο

1. Ποιος ο τίτλος του έργου;

Έκθεση ερευνών στη μετάφραση ή Ιστορίας απόδεξις στο πρωτότυπο κείμενο.

2. Ποιος ο συγγραφέας;

Ο Ηρόδοτος από την Αλικαρνασσό.

3. Ποιο το περιεχόμενο και ποιος ο σκοπός του έργου;

Θα αναφέρει τα επιτεύγματα Ελλήνων και βαρβάρων και τις αιτίες του πολέμου μεταξύ τους. Ο σκοπός είναι να μην ξεχαστούν και να μη χαθούν σπουδαία έργα.

■ Κεφ. 1

1. Ποια η πρώτη αιτία του πολέμου;

Οι Φοίνικες, λαός ναυτικός, πήγαν στο Άργος και άρπαξαν την Ιώ, κόρη του βασιλιά Ινάχου.

2. Ποιοι τα λένε αυτά;

Αυτά τα λένε οι σπουδασμένοι των Περσών.

■ Κεφ. 2

1. Πώς αντέδρασαν οι Έλληνες;

Ανταπέδωσαν την αρπαγή αρπάζοντας από την Τύρο της Φοινίκης την Ευρώπη, κόρη του βασιλιά.

2. Ποια ήταν η δεύτερη αιτία;

Η δεύτερη αιτία ήταν η αρπαγή της Μήδειας, κόρης του βασιλιά της Κολχίδας, από τους Έλληνες. Έτσι οι Έλληνες έγιναν οι αίτιοι της δεύτερης αιτίας.

■ Κεφ. 3

1. Πώς αντέδρασαν οι βάρβαροι;

Ο Αλέξανδρος, γιος του βασιλιά της Τροίας, του Πριάμου, αποφάσισε να αρπάξει γυναίκα από την Ελλάδα, αφού δε θα υπήρχε καμία τιμωρία. Έτσι άρπαξε την Ελένη.

■ Κεφ. 4

1. Ποια η γνώμη των Περσών για τις αρπαγές γυναικών;

Οι άνθρωποι που αρπάζουν γυναίκες είναι άδικοι. Οι άνθρωποι που

κάνουν πόλεμο για την αρπαγή είναι ανόητοι. Οι άνθρωποι που αδιαφορούν είναι γνωστικοί.

2. Πώς αντέδρασαν οι Έλληνες για την αρπαγή της Ελένης;

Έκαναν εκστρατεία εναντίον της Τροίας και την κατέστρεψαν.

3. Ποιο το αποτέλεσμα;

Οι Πέρσες από τότε θεωρούν τους Έλληνες εχθρούς τους.

■ **Κεφ. 5**

1. Τι λένε οι Φοίνικες για την Ιώ;

Οι Φοίνικες λένε ότι η Ιώ έφυγε από το Άργος από την ντροπή της, γιατί είχε μείνει έγκυος με έναν από τους Φοίνικες ναυτικούς.

2. Τι λέει ο Ηρόδοτος για τις αρπαγές γυναικών;

Δηλώνει ότι δεν τον ενδιαφέρουν οι αρπαγές. Αυτός θα δείξει ποιος άρχισε πρώτος τις άδικες επιθέσεις εναντίον των Ελλήνων.

3. Με ποιες πόλεις θα ασχοληθεί;

Ο Ηρόδοτος δηλώνει ότι θα τον απασχολήσουν και οι μικρές και οι μεγάλες πόλεις. Αυτό θα το κάνει, γιατί έχει διαπιστώσει ότι μεγάλες πόλεις έγιναν μικρές και μικρές πόλεις έγιναν μεγάλες.

4. Πού αποδίδει ο Ηρόδοτος αυτή την αλλαγή;

Την αποδίδει στην αστάθεια της ανθρώπινης ευτυχίας.

■ **Κεφ. 6**

1. Ποιος ήταν ο πρωταίτιος της σύγκρουσης Ελλήνων και βαρβάρων;

Ο Ηρόδοτος πιστεύει ότι πρωταίτιος ήταν ο Κροίσος, βασιλιάς της Λυδίας, αφού υπέταξε τους Έλληνες της Μ. Ασίας. Μέχρι τότε οι Έλληνες ήταν ελεύθεροι, γιατί οι Κιμμέριοι, που τους είχαν επιτεθεί πιο πριν, είχαν κάνει μόνο αρπαγές.

2. Με ποιους Έλληνες συμμαχίσει ο Κροίσος;

Ο Κροίσος είχε συμμαχήσει με τους Λακεδαιμόνιους.

Απόδοση του νοήματος

■ **Προίμιο.** Ο συγγραφέας αυτοπαρουσιάζεται. Είναι ο Ηρόδοτος από την Αλικαρνασσό, που καταγράφει τα αποτελέσματα των ερευνών του, με σκοπό να μην ξεχαστούν με το πέρασμα του χρόνου όσα πέτυχαν οι άνθρωποι και να μάθουν όλοι τα μεγάλα και αξιοθαύμα-

στα επιτεύγματα των Ελλήνων και των βαρβάρων. Θα παρουσιάσει επίσης τις αιτίες που οδήγησαν σε πόλεμο τους Έλληνες και τους βαρβάρους.

■ **Κεφ. 1.** Ο Ηρόδοτος αρχίζει να εξιστορεί τις μυθικές αιτίες που οδήγησαν στη σύγκρουση Έλληνες και Πέρσες. Αρχικά, παραθέτει την περσική εκδοχή. Οι μορφωμένοι Πέρσες θεωρούν υπεύθυνους για την έχθρα τους Φοίνικες. Αυτοί ήρθαν από την Ερυθρά θάλασσα, εγκαταστάθηκαν εκεί που ζουν και σήμερα και ασχολήθηκαν με το εμπόριο, πουλώντας εμπορεύματα της Αιγύπτου και της Ασσυρίας. Είχαν φτάσει και στο Άργος, το οποίο τότε ήταν η σπουδαιότερη πόλη της Ελλάδας. Στο Άργος οι Φοίνικες πουλούσαν τα εμπορεύματά τους και την πέμπτη ή έκτη ημέρα ήρθαν για να αγοράσουν πολλές γυναίκες, και μεταξύ τους ήταν η Ιώ, κόρη του βασιλιά Ινάχου. Ενώ οι γυναίκες αγόραζαν από τα εμπορεύματα, οι Φοίνικες τους επιτέθηκαν, άρπαξαν μερικές, μεταξύ τους και την Ιώ, και έφυγαν για την Αίγυπτο.

■ **Κεφ. 2.** Έτσι η Ιώ έφτασε στην Αίγυπτο, σύμφωνα με τους Πέρσες, και αυτή η αρπαγή ήταν η αρχή της διαμάχης των Ελλήνων και των Περσών.

Στη συνέχεια οι Έλληνες, ίσως ήταν Κρήτες, ανταπέδωσαν την αδικία και άρπαξαν από την Τύρο της Φοινίκης την κόρη του βασιλιά, την Ευρώπη.

Έλληνες επίσης προχώρησαν σε νέα αδικία. Έπλευσαν με πολεμικό πλοίο στην Αία της Κολχίδας και, αφού πέτυχαν αυτό που ήθελαν, έφυγαν παίρνοντας μαζί τους την κόρη του βασιλιά, τη Μήδεια. Ο βασιλιάς Κόλχος ζήτησε να του επιστρέψουν την κόρη του, αλλά οι Έλληνες αρνήθηκαν.

■ **Κεφ. 3.** Οι βάρβαροι, μια γενιά αργότερα, ανταπέδωσαν με τη σειρά τους την αδικία. Ο Αλέξανδρος, γιος του βασιλιά της Τροίας Πριάμου, άρπαξε την Ελένη, γυναίκα του βασιλιά της Σπάρτης. Οι Τρώες αρνήθηκαν να επιστρέψουν την Ελένη και θύμισαν στους Έλληνες την αρπαγή της Μήδειας.

■ **Κεφ. 4.** Μέχρις εδώ οι αδικίες αφορούσαν αρπαγές γυναικών, όμως η μεγάλη αδικία, σύμφωνα με τους Πέρσες, έγινε από τους Έλληνες, οι οποίοι πρώτοι έκαναν εκστρατεία εναντίον της Ασίας και κατέστρε-

φταν την Τροία. Μάλιστα, θεωρούν ότι μπορεί οι αρπαγές γυναικών να δηλώνουν ότι υπάρχουν άνθρωποι άδικοι, αλλά η πραγματοποίηση εκστρατείας εξαιτίας της αρπαγής δηλώνει ανθρώπους ανόητους. Αντίθετα, η αδιαφορία για την αρπαγή δηλώνει ανθρώπους συνετούς, γιατί είναι δεδομένο ότι, αν οι γυναίκες δεν ήθελαν, κανένας δε θα μπορούσε να τις αρπάξει. Και ενώ οι Ασιάτες δεν έδιναν μεγάλη σημασία σε περιπτώσεις αρπαγής γυναικών, οι Έλληνες έκαναν εκστρατεία για την Ελένη και κατέστρεψαν την Τροία, τη χώρα του Πριάμου. Μετά από αυτό οι Πέρσες άρχισαν να θεωρούν τους Έλληνες εχθρούς τους.

Οι Πέρσες θεωρούν την Ασία και τους λαούς που κατοικούν σε αυτήν ως κτήμα τους.

■ **Κεφ. 5.** Η καταστροφή της Τροίας ήταν, σύμφωνα με τους Πέρσες, η αρχή της έχθρας Ελλήνων και Περσών.

Η φοινικική εκδοχή σχετικά με την Ιώ είναι διαφορετική. Λένε ότι δεν άρπαξαν την Ιώ, αλλά ότι η Ιώ είχε ερωτική σχέση με κάποιον από το φοινικικό πλοίο και ότι, όταν αυτό έγινε γνωστό, από ντροπή ακολούθησε τους Φοίνικες.

Στη συνέχεια ο Ηρόδοτος δηλώνει ότι, κατά τη γνώμη του, υπεύθυνος για τις αδικίες κατά των Ελλήνων ήταν ο Κροίσος. Και τέλος θα αναφερθεί στις πόλεις, και τις μικρές και τις μεγάλες, γιατί, εξαιτίας της αστάθειας της ευτυχίας, πολλές μικρές έγιναν μεγάλες και πολλές μεγάλες έγιναν μικρές.

■ **Κεφ. 6.** Ο Κροίσος, γιος του Αλυάττη, ήταν βασιλιάς της Λυδίας. Αυτός υπέταξε τους Έλληνες της Μ. Ασίας και τους ανάγκασε να του πληρώνουν φόρο υποτέλειας, ενώ έκανε συμμαχία με τους Λακεδαιμόνιους. Μέχρι τότε οι Έλληνες ήταν ελεύθεροι, γιατί η εκστρατεία των Κιμμερίων δεν είχε οδηγήσει στην υποταγή τους.

Λεξιλογικά – Πραγματολογικά στοιχεία

■ Προϊμιο

Αλικαρνασσέας: πατρίδα του Ηροδότου ήταν η Αλικαρνασσός. Πρόκειται για τη σπουδαιότερη αποικία που ίδρυσαν Δωριείς το 10ο αιώνα π.Χ. στο ακρωτήριο της Καρίας, στη νοτιοδυτική Μ. Ασία, απέ-

ναντι από την Κω, ελληνικό νησί της Δωδεκανήσου. Σήμερα λέγεται Μπουντρούμ.

Σταδιακά, έχασε το δωρικό της χαρακτήρα, λόγω της επίδρασης των Ιώνων.

έκθεση των ερευνών: αυτή τη σημασία έχει στον Ηρόδοτο η λέξη «ιστορίη». Είναι η αναζήτηση και η συγκέντρωση πληροφοριών για τον κόσμο της εποχής του.

Η αφήγηση των γεγονότων στο έργο του Ηροδότου αρχίζει από το 560 π.Χ.

Οι μυθικές αιτίες αρχίζουν πριν από τον Τρωικό πόλεμο και τελειώνουν με την καταστροφή της Τροίας, περί το 1200 π.Χ. ή, σύμφωνα με άλλους, το 1184 π.Χ.

ανθρώπινο γένος: ο Ηρόδοτος εννοεί εδώ όλους τους ανθρώπους, χωρίς να κάνει διακρίσεις ανάμεσα σε Έλληνες και βαρβάρους. Θεωρεί την ιστορία έργο όλων των ανθρώπων.

έργα: η έρευνα, που αναφέρθηκε παραπάνω ότι αποτελεί το περιεχόμενο του έργου του Ηροδότου, αφορά: α) έργα πολιτισμού (οικοδομήματα, μνημεία, νομοθεσίες), β) παράξενα φυσικά φαινόμενα, γ) πολεμικά γεγονότα και κατορθώματα στις μάχες.

βάρβαροι: για τον Ηρόδοτο οι βάρβαροι δεν είναι απολίτιστοι, άγριοι και πρωτόγονοι άνθρωποι. Η λέξη «βάρβαροι» περιλαμβάνει όλους εκείνους τους λαούς που δεν είναι Έλληνες και δε μιλάνε την ελληνική γλώσσα.

Οι βάρβαροι από τον Ηρόδοτο θεωρούνται ισότιμοι με τους Έλληνες και ο όρος δεν έχει μειωτική έννοια. Θεωρεί αυτονόητο ότι οι βάρβαροι επιτέλεσαν αξιοθαύμαστα έργα όσο και οι Έλληνες.

Παρά το ότι ο Ηρόδοτος παρουσιάζεται αντικειμενικός, επειδή αντιμετώπισε έτσι τους βαρβάρους, κατηγορήθηκε για «φιλοβαρβαρισμό».

η αιτία που πολέμησαν: η αναζήτηση των αιτιών των πολέμων μεταξύ Ελλήνων και βαρβάρων αποτελεί τον τρίτο σκοπό της συγγραφής του Ηροδότου. Παράλληλα με την αναζήτηση των αιτιών, αρχίζει η ιστορική καταγραφή των γεγονότων, αρχίζει το κύριο έργο του Ηροδότου. Ωστόσο η διερεύνησή του δεν είναι απαλλαγμένη από εξωλογικά στοιχεία.

■ Κεφ. 1

οι σπουδασμένοι τους: εννοεί τα μέλη της ανώτερης κοινωνικής

τάξης των Περσών, που είχαν μόρφωση και γνώριζαν καλά την προφορική παράδοση.

Φοίνικες: πρόκειται για σημιτικό λαό που, στα μέσα περίπου της 3ης χιλιετίας π.Χ., μετακινήθηκε από την περιοχή του Περσικού κόλπου στα παράλια της ανατολικής Μεσογείου και εγκαταστάθηκε στα εδάφη του σημερινού Λιβάνου. Εκεί αναμείχθηκε με άλλους λαούς της περιοχής και με Σημίτες. Η χώρα που δημιούργησαν εκτεινόταν από τα παράλια μέχρι την οροσειρά του Λιβάνου και ήταν αραιοκατοικημένη. Ήταν λαός που ασχολήθηκε με τη ναυτιλία και το εμπόριο, κυριάρχησε στο χώρο της Μεσογείου, ιδιαίτερα μετά την παρακμή των Μυκηναίων, για μεγάλα διαστήματα και ίδρυσε αποικίες, με σπουδαιότερη την Καρχηδόνα, στη Β. Αφρική.

Ιστορική παρουσία έχουν από το 1600 π.Χ. περίπου. Έγιναν φόρου υποτελείς στους Αιγύπτιους. Αργότερα οι Ασσύριοι κατέστρεψαν μερικές πόλεις των Φοινίκων, οι Πέρσες τούς υπέταξαν, το ίδιο και οι Έλληνες με το Μ. Αλέξανδρο και τέλος οι Ρωμαίοι.

Ιδιαίτερα σημαντικές πόλεις ήταν η Τύρος και η Σιδώνα.

Οι Φοίνικες χρησιμοποιούσαν την ερυθρά βαφή, που έβγαζαν από ένα κοχύλι, και έβαφαν τα υφάσματα πορφυρά.

της έχθρας: εννοεί τη διαμάχη που δημιουργήθηκε ανάμεσα στους Έλληνες και τους βαρβάρους.

Ερυθρά θάλασσα: ο Ηρόδοτος με την ονομασία αυτή εννοεί χωρίς διάκριση τη σημερινή Ερυθρά θάλασσα, τον Περσικό κόλπο, τον Ινδικό ωκεανό. Εδώ εννοεί τον Περσικό κόλπο, όπου αρχικά ήταν εγκατεστημένοι οι Φοίνικες.

δική μας θάλασσα: πρόκειται για τα παράλια της ανατολικής Μεσογείου, όπου εγκαταστάθηκαν οι Φοίνικες. Σήμερα στην περιοχή αυτή υπάρχουν οι χώρες: Λίβανος, Συρία, Ισραήλ, Παλαιστίνη. Στην αρχαιότητα ήταν χώρος όπου υπήρχε ναυτική και εμπορική κυριαρχία των Ελλήνων.

Αίγυπτος: πρόκειται για τη χώρα που υπάρχει και σήμερα. Αναλυτικά θα αναφερθεί σ' αυτήν ο Ηρόδοτος στο 2ο βιβλίο της συγγραφής του.

Ασσυρία: ήταν αρχαίο κράτος, στην περιοχή της Μεσοποταμίας. Είχε υποτάξει γειτονικούς λαούς και κατά τον 8ο π.Χ. αιώνα εκτεινόταν μέχρι τον Περσικό κόλπο και δυτικά ως τα παράλια της Μεσογείου και

την Αίγυπτο. Γνωστός βασιλιάς ήταν ο Ασουρμπανιπάλ ή Σαρδανάπαλος. Πρωτεύουσα ήταν η πόλη Νινευί. Η παρακμή των Ασσυρίων άρχισε στα τέλη του 7ου π.Χ. αιώνα με την εμφάνιση άλλων λαών, και ιδίως των Μήδων, οι οποίοι κατέλαβαν τη Νινευί περί το 612 π.Χ.

Άργος: μία από τις αρχαιότερες ελληνικές πόλεις. Βρίσκεται στην Πελοπόννησο και έχουν βρεθεί αρχαιολογικά ευρήματα για την ύπαρξη συνοικισμού από το 3000 π.Χ. περίπου. Η πόλη ιδρύθηκε από Πελασγούς. Ως ιδρυτής αναφέρεται ο μυθικός βασιλιάς Ίναχος. Άλλοι θεωρούν ως ιδρυτή το Φορωνέα, γιο του Ινάχου, και άλλοι τον Άργο, εγγονό του Φορωνέα, από τον οποίο πήρε η πόλη το όνομά της. Στον Τρωικό πόλεμο, το 1200 π.Χ. περίπου, το Άργος πήρε μέρος με αρχηγό το Διομήδη. Στον Όμηρο πολλές φορές οι Έλληνες ονομάζονται Αργείοι. Μετά την κάθοδο των Δωριέων, το 1100 π.Χ. περίπου, το Άργος έγινε η πιο ισχυρή πόλη της Πελοποννήσου. Η ισχυροποίηση της Σπάρτης οδήγησε το Άργος σε παρακμή από τον 6ο π.Χ. αιώνα. Οι Ρωμαίοι υπέταξαν το Άργος το 146 π.Χ.

εκείνη την εποχή: εννοεί την εποχή που έγινε ο Τρωικός πόλεμος, περίπου το 1200 π.Χ.

σήμερα: εννοεί την περίοδο κατά την οποία γράφει ο Ηρόδοτος το έργο του, δηλαδή μετά το 445 π.Χ.

Ιώ: ήταν κόρη του μυθικού βασιλιά του Άργους Ινάχου και ιέρεια στο ναό της Ήρας στο Άργος. Σύμφωνα με το μύθο, την ερωτεύτηκε ο Δίας και τη μεταμόρφωσε σε αγελάδα, για να τη σώσει από την Ήρα.

Άλλη παραλλαγή του μύθου λέει ότι τη μεταμόρφωσε η Ήρα, η οποία, για να τη βασανίσει, κόλλησε στα πλευρά της μια αλογόμουγα –οίστρο–, που ανάγκασε την Ιώ να περιπλανιέται ασταμάτητα. Κατά την περιπλάνησή της, πέρασε και από το Βόσπορο (Βοός + πέρασμα), που πήρε το όνομά του από την Ιώ. Τελικά έφτασε στην Αίγυπτο, όπου ο Δίας την επανέφερε στην ανθρώπινη μορφή. Εκεί γέννησε και τον Έπαφο.

Στην Αίγυπτο η Ιώ ταυτίστηκε με την αιγυπτιακή θεότητα Ίσιδα.

Ο Ηρόδοτος, αναφέροντας ότι οι Φοίνικες άρπαξαν την Ιώ και την έφεραν στην Αίγυπτο, προσπαθεί να δώσει λογική εξήγηση στο μύθο ότι η Ιώ έφτασε στην Αίγυπτο κυνηγημένη από την Ήρα.

Ίναχος: ήταν βασιλιάς του Άργους, γιος του Ωκεανού και της Τηθύος, ποτάμιος θεός.

■ Κεφ. 2

κι όχι όπως λεν οι Έλληνες: η άποψη των Ελλήνων είναι ότι η Ιώ έφτασε στην Αίγυπτο κυνηγημένη από την Ήρα (βλ. πιο πάνω, στο λήμμα «Ιώ»).

Τύρος: μία από σπουδαιότερες πόλεις της Φοινίκης. Ήταν χτισμένη σε νησί και ήταν καλά οχυρωμένη. Άκμασε ιδιαίτερα κατά τον 8ο π.Χ. αιώνα.

Ο Μ. Αλέξανδρος την πολιορκήσε για εφτά μήνες μέχρι να την κυριέψει.

Ευρώπη: ήταν κόρη του βασιλιά της Φοινίκης, που λεγόταν Φοίνιξ ή Αγήνωρ.

Την Ευρώπη έφερε στην Κρήτη ο Δίας, μεταμορφωμένος σε ταύρο. Από το Δία και την Ευρώπη γεννήθηκαν ο Μίνως, ο Ραδάμανθυς και ο Σαρπηδόνας.

Από την Ευρώπη πήρε το όνομά της η ήπειρός μας.

Κρήτες: ο Ηρόδοτος, δίνοντας τη δική του ερμηνεία στο μύθο για την αρπαγή της Ευρώπης, υποθέτει ότι την έκαναν οι Κρήτες, γιατί τότε, κατά τη μινωική εποχή, σύμφωνα με την παράδοση, είχαν ισχυρή ναυτική δύναμη. Επίσης, ήταν γνωστό από τον Όμηρο ότι οι Κρήτες έκαναν ληστρικές επιδρομές σε παραλιακές πόλεις και σε νησιά.

των δευτέρων αδικημάτων: οι Έλληνες έκαναν την Αργοναυτική Εκστρατεία στην Κολχίδα, για να πάρουν το «χρυσόμαλλο δέρας» και φεύγοντας πήραν και τη Μήδεια. Αν και η Μήδεια τους ακολούθησε με τη θέλησή της, η φυγή της θεωρήθηκε αρπαγή και ως η δεύτερη εχθρική ενέργεια των Ελλήνων προς τους βαρβάρους.

μακρόστενο καράβι: αυτό το σχήμα είχαν τα πολεμικά πλοία, για να κινούνται πιο γρήγορα και να είναι ευέλικτα, σε αντίθεση με τα εμπορικά πλοία, που ήταν «στρογγύλα». Το όνομα αυτού του πλοίου ήταν «Αργώ» και, σύμφωνα με το μύθο, ναυπηγήθηκε στις Παγασές της Μαγνησίας με τη βοήθεια της θεάς Αθηνάς. Από το όνομα του πλοίου ονομάστηκε η εκστρατεία Αργοναυτική.

Αία της Κολχίδας: η Αία ήταν, κατά την επικρατέστερη άποψη, πρωτεύουσα της Κολχίδας. Η Κολχίδα ήταν αρχαία χώρα στα ανατολικά παράλια του Εύξεινου πόντου, όπου βρισκόταν και ο ποταμός Φάσης.

Βασιλιάς, όταν έγινε η Αργοναυτική Εκστρατεία, ήταν ο Αιήτης (ή Κόλχος).

Φάσης: ποτάμι της Κολχίδας, που εκβάλλει στον Εύξεινο πόντο. Σήμερα ανήκει στη Γεωργία και ονομάζεται Ριόνι.

πέτυχαν τους άλλους σκοπούς: ο σκοπός για τον οποίο είχαν πάει οι Αργοναύτες στην Κολχίδα ήταν να πάρουν το «χρυσόμαλλο δέρας». Το σκοπό τους αυτό τον πραγματοποίησαν.

Μήδεια: κόρη του βασιλιά της Κολχίδας Αιήτη (ή Κόλχου). Σύμφωνα με το μύθο, ερωτεύτηκε τον Ιάσονα, αρχηγό της Αργοναυτικής Εκστρατείας, τον βοήθησε να πάρει το «χρυσόμαλλο δέρας» και έφυγε μαζί του για την Ιωλκό και μετά για την Κόρινθο. Είχε πάρει μαζί της και το μικρό αδελφό της Άφυρτο. Όταν ο Αιήτης καταδίωξε τους Αργοναύτες, η Μήδεια σκότωσε τον αδερφό της και τον πέταξε στη θάλασσα, για να καθυστερήσει τον πατέρα της και να γλιτώσουν οι Αργοναύτες.

Όταν έφτασαν στην Κόρινθο, ο Ιάσοντας την εγκατέλειψε, για να παντρευτεί την κόρη του βασιλιά Κρέοντα, την Κρέουσα ή Γλαύκη. Η Μήδεια τον εκδικήθηκε. Έστειλε στην Κρέουσα δώρα, τα οποία ήταν δηλητηριασμένα. Εκείνη, όταν τα άγγιξε, πέθανε μαζί με τον πατέρα της. Ύστερα η Μήδεια, για να ολοκληρώσει την εκδίκησή της, σκότωσε τα παιδιά που είχε κάνει με τον Ιάσονα και έφυγε στην Αθήνα. Για την τύχη της υπάρχουν και άλλες παραδόσεις.

Κόλχος: πρόκειται για άλλο όνομα του βασιλιά της Κολχίδας Αιήτη.

ζητούσε ικανοποίηση: εκτός από την επιστροφή της κόρης του, ο Κόλχος ζητούσε είτε χρηματική αποζημίωση είτε ηθική ικανοποίηση για την αρπαγή της από τους Έλληνες.

■ Κεφ. 3

επόμενη γενιά: ο Ηρόδοτος πιστεύει ότι ο Τρωικός πόλεμος έγινε περί το 1280 π.Χ., δηλαδή μια γενιά ύστερα από την Αργοναυτική Εκστρατεία, και επομένως τα παιδιά των Αργοναυτών πήραν μέρος σε αυτόν. Ο Ηρόδοτος υπολογίζει για κάθε γενιά περίπου 33 χρόνια και έτσι, όπως και σήμερα θεωρούμε, τρεις γενιές καλύπτουν έναν αιώνα.

Αλέξανδρος: άλλο όνομα για τον Πάρη, το γιο του Πριάμου, ο οποίος άρπαξε την ωραία Ελένη. Η αρπαγή αυτή θεωρείται η μυθική αιτία του Τρωικού πολέμου. Ο Ηρόδοτος, προσπαθώντας να δώσει λογική εξήγηση στο μύθο, λέει ότι η αρπαγή ήταν πράξη ανταπόδοσης της αδικίας που είχαν υποστεί οι βάρβαροι με την αρπαγή της Μήδειας από τους Αργοναύτες.

Πριάμος: ήταν βασιλιάς της Τροίας κατά τον Τρωικό πόλεμο. Ήταν γιος του Λαομέδοντα και απέκτησε περίπου 50 παιδιά. Στην *Ιλιάδα* παρουσιάζεται ευσεβής και αντίθετος στον πόλεμο. Μετά την άλωση της Τροίας, σκοτώθηκε στο βωμό του Ερκειού Δία από το Νεοπτόλεμο, γιο του Αχιλλέα.

Ελένη: πρόκειται για την ονομαστή «ωραία Ελένη», την οποία άρπαξε από τη Σπάρτη ο Πάριος, γιος του Πριάμου, και αυτό αποτέλεσε την αιτία του Τρωικού πολέμου.

Ήταν κόρη της Λήδας και του Δία και αδερφή της Κλυταιμνήστρας και των Διόσκουρων Κάστορα και Πολυδεύκη.

Ενώ ακόμη ήταν μικρή, την είχε απαγάγει ο Θησέας, αλλά την ελευθέρωσαν τα αδέρφια της, οι Διόσκουροι.

Όταν ενηλικιώθηκε, ο τυπικός πατέρας της, ο Τυνδάρεως, την πάντρεψε με το βασιλιά της Σπάρτης Μενέλαο. Πριν ανακοινώσει το γαμπρό, ζήτησε από όλους τους βασιλιάδες που ήθελαν να παντρευτούν την Ελένη να ορκιστούν ότι θα βοηθήσουν σε περίπτωση που κινδύνευε. Έτσι, όταν ο Πάριος άρπαξε την Ελένη, όλοι οι βασιλιάδες εκστράτευσαν εναντίον της Τροίας, για να πάρουν πίσω την Ελένη και να τιμωρήσουν τον Πάρι.

Μετά την άλωση της Τροίας, η Ελένη γύρισε στη Σπάρτη μαζί με το Μενέλαο.

■ Κεφ. 4

η μεγάλη ευθύνη: οι Πέρσες είχαν την άποψη ότι για την έχθρα τους με τους Έλληνες έφταιγαν οι Έλληνες. Η εκστρατεία των Ελλήνων εναντίον της Τροίας και η καταστροφή λόγω της αρπαγής της Ελένης προσέβαλαν και τους ίδιους τους Πέρσες, οι οποίοι θεωρούσαν την Ασία και τους βάρβαρους λαούς που την κατοικούσαν ως κτήμα τους. Η ανταπόδοση δεν μπορούσε πλέον να γίνει με αρπαγές γυναικών, πράξεις στις οποίες οι Πέρσες δεν έδιναν μεγάλη σημασία, αλλά με εκστρατεία εναντίον των Ελλήνων.

εκείνοι: πρόκειται για τους Έλληνες.

αυτοί: πρόκειται για τους Ασιάτες.

μια γυναίκα απ' τη Λακωνία: εννοεί την Ελένη.

αφάνισαν το κράτος του Πριάμου: εννοούν την άλωση και την καταστροφή της Τροίας.

η Ευρώπη και οι Έλληνες είναι άλλος κόσμος: τονίζει εδώ ότι οι λαοί της Ασίας και οι Έλληνες είναι διαφορετικοί. Η διαφορετικότητα αυτή αφορά όλες τις δραστηριότητες, αλλά και τη νοοτροπία των δύο αυτών κόσμων. (Οι διαφορές θα γίνουν σαφείς πιο κάτω.)

■ Κεφ. 5

έτσι λένε οι Πέρσες: ο Ηρόδοτος αφήνει να εννοηθεί ότι, εκτός από τις απόψεις των Περσών, θα αναφέρει και άλλες εκδοχές.

οι πομπές της: οι ντροπές της, πράξεις που επιφέρουν ντροπή. Η εκδοχή αυτή του μύθου υπάρχει και στην *Οδύσσεια*.

δε σκοπεύω να μιλήσω γι' αυτά: ο Ηρόδοτος διαφοροποιείται αμέσως και κάνει φανερό ότι οι μυθικές αυτές αιτίες δε θα τον απασχολήσουν, γιατί τον ενδιαφέρει να εξηγήσει με βάση την ιστορική του έρευνα την πραγματική αιτία της έχθρας Ελλήνων – βαρβάρων.

τον άνθρωπο ... αυτόν θα καταδείξω: ο Ηρόδοτος εννοεί τον Κροίσο, βασιλιά της Λυδίας, με τον οποίο θα ασχοληθούμε στη 2η ενότητα, κεφ. 29-33.

κάνοντας λόγο για μικρές και μεγάλες πόλεις: ο Ηρόδοτος αφήνει να εννοηθεί ότι είχε κάνει πολλά ταξίδια.

■ Κεφ. 6

Κροίσος: βασιλιάς της Λυδίας την περίοδο 560-546 π.Χ. Διαδέχτηκε τον πατέρα του Αλυάττη.

Τα κεφ. 6-94 αποτελούν το *λυδικό λόγο*, δηλαδή το τμήμα της *Ιστορίας*, στο οποίο ο Ηρόδοτος συνθέτει την ιστορία της Λυδίας.

Η Λυδία ήταν πλούσια και ο Κροίσος, με τον πλούτο που είχε, κατάφερε να αποκτήσει μεγάλη δύναμη, οδήγησε τη χώρα του σε μεγάλη ακμή και υπέταξε τις πόλεις της Ιωνίας.

Ο Κροίσος είχε εισαγάγει το *ευβοϊκό* και το *βαβυλωνιακό* μετρικό σύστημα, για να είναι πιο εύκολες οι συναλλαγές.

Ενδιαφερόταν για τον ελληνικό πολιτισμό και είχε καλές σχέσεις με τους Σπαρτιάτες. Σεβόταν τα ελληνικά ιερά, και ιδιαίτερα το μαντείο των Δελφών, όπου είχε στείλει πολλά αφιερώματα μεγάλης αξίας.

Στη 2η ενότητα θα αναφερθούμε στη συνάντηση του Κροίσου με τον Αθηναίο σοφό Σόλωνα.

Σήμερα με το όνομα «Κροίσος» χαρακτηρίζουμε μεταφορικά τον πολύ πλούσιο άνθρωπο.

Λυδός: οι Λυδοί ήταν λαός που κατοικούσε στη Λυδία της Μ. Ασίας, ανάμεσα σε Φρυγία-Καρία και Μυσία. Η Λυδία ήταν πλούσια περιοχή, γιατί: α) είχε εύφορο έδαφος, β) μέσα από αυτήν περνούσαν πολλοί εμπορικοί δρόμοι και γ) είχε χρυσοφόρα άμμο ένα ποτάμι της, ο Πακτωλός.

Οι Λυδοί ασχολούνταν με το εμπόριο, ιδιαίτερα με το εμπόριο αρωμάτων, και ήταν καλοί πολεμιστές.

Δέχτηκαν επιδράσεις από τον ελληνικό πολιτισμό και έφτασαν σε μεγάλη ακμή την εποχή που ήταν βασιλιάς ο Κροίσος.

Αλυάττης: ήταν βασιλιάς της Λυδίας την περίοδο 618-561 π.Χ. Πατέρας του ήταν ο Σαδυάττης και γιος του ο Κροίσος. Ανήκε στη δυναστεία των Μερναδών. Πριν από αυτόν, βασίλευσαν οι εξής: α) Γύγης (717-680 π.Χ.), β) Άρδυσ (679-630 π.Χ.), γ) Σαδυάττης (630-618 π.Χ.).

Ο Αλυάττης αναδιοργάνωσε το κράτος του και εκδίωξε με πόλεμο από τη Λυδία τους Κιμμέριους. Πολέμησε και με τους Μήδους, που είχαν αρχηγό τον Κυαξάρη. Ο πόλεμος έληξε χωρίς νικητή, αφού έγινε συνδιαλλαγή στις 29 Μαΐου του 585 π.Χ., μετά από μια έκλειψη ηλίου. Την έκλειψη είχε προβλέψει ο Θαλής ο Μιλήσιος.

Ανέλαβε πόλεμο και κατά των Μιλησίων. Ο πόλεμος κράτησε έξι χρόνια και έληξε με συνδιαλλαγή. Ενίσχυσε την οικονομία της χώρας του και έκοψε τα πρώτα νομίσματα από ήλεκτρο. Και ο Αλυάττης σεβόταν το μαντείο των Δελφών και είχε στείλει ως αφιέρωμα ασημένιο κρατήρα, έργο ενός ονομαστού τεχνίτη από τη Χίο, του Γλαύκου.

Ο τάφος του Αλυάττη στη Λυδία ήταν τυμβοειδής, βρισκόταν κοντά στη Γυγαία λίμνη και ήταν ο πιο μεγαλοπρεπής από τους τάφους των βασιλιάδων της Λυδίας. Τον τάφο ανακάλυψε ο Πρώσος πρόξενος Σπίγκενταλ.

Άλυσ: το μεγαλύτερο ποτάμι της Μ. Ασίας, που πηγάζει από το βουνό Αντίταυρος της μικρής Αρμενίας και εκβάλλει κοντά στη Σινώπη, στον Εύξεινο πόντο. Διασχίζει την Καππαδοκία και όλη την κεντρική Μ. Ασία. Ήταν πλωτός και είχε μήκος 960 χιλιόμετρα. Από τα χρώματα που παρέσυρε είχε κόκκινο χρώμα και η σημερινή ονομασία του είναι Κιζίλ Ιρμάκ (= Κόκκινο Ποτάμι).

και δώθε: εννοεί την περιοχή δυτικά από τον Άλυ μέχρι το Αιγαίο πέλαγος.

Σύριοι: ο Ηρόδοτος ονομάζει εδώ Σύριους τους βόρειους Καππαδόκες και όχι τους κατοίκους της σημερινής Συρίας. Ο Ηρόδοτος ταυτίζει εδώ τους Σύριους με τους Ασσύριους.

Παφλαγόνες: κατοικούσαν στην κεντρική παραλία του Εύξεινου πόντου, στη Μ. Ασία, δυτικά της Καππαδοκίας. Συγγενικά φύλα με αυτούς ήταν οι Θράκες και οι Φρύγες.

Εύξεινος πόντος: είναι η γνωστή θάλασσα, που έχει το ίδιο όνομα και σήμερα, βόρεια της Τουρκίας, νότια της Ρωσίας και ανατολικά της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας.

Έλληνες: πρόκειται για τις αιολικές, τις ιωνικές και τις δωρικές αποικίες, που ίδρυσαν οι Έλληνες στη Μ. Ασία.

φόρου υποτελείς: ο Κροίσος εξανάγκασε τις ελληνικές πόλεις στα παράλια της Μ. Ασίας να του πληρώνουν φόρο. Η υποτέλεια αυτή των ελληνικών πόλεων ήταν από τις πρώτες αιτίες των Μηδικών πολέμων.

άλλους τούς προσεταιρίστηκε: Ο Ηρόδοτος αναφέρει ότι ο Κροίσος είχε καλές σχέσεις με τους Σπαρτιάτες (βιβλίο I, κεφ. 51).

Κιμμέριοι: ήταν αρχαίος λαός, που κατοικούσε στη σημερινή Κριμαία. Περί το 900 π.Χ. διώχτηκαν από την Κριμαία από τους Σκύθες. Πέρασαν στην Ασία και έκαναν πολέμους με τους Ασσύριους, τους Λυδούς και τις ελληνικές πόλεις της Μ. Ασίας. Τελικά, το 575 π.Χ. περίπου, ο Αλυάττης, βασιλιάς των Λυδών, κατόρθωσε να διώξει από την περιοχή τους Κιμμέριους.

Κατά τη διάρκεια των επιθέσεων στις ελληνικές πόλεις, κατέστρεφαν το ναό της Άρτεμης στην Έφεσο, ενώ οι συγκρούσεις κράτησαν περίπου 75 χρόνια.

Ιωνία: αρχικά ήταν η περιοχή της κεντρικής Μ. Ασίας προς το Αιγαίο, όπου είχαν δημιουργήσει αποικίες οι Ίωνες. Αργότερα με τον όρο «Ιωνία» εννοούνται όλες οι ελληνικές πόλεις που δημιουργήθηκαν στα παράλια της Μ. Ασίας από τον Ελλάσποντο, βόρεια, μέχρι την Αλικαρνασσό, νότια.

Ιδεολογικά στοιχεία

■ Προοίμιο

να ξεθωριάσουν: είναι φυσιολογική η επιθυμία των ανθρώπων να θέλουν να διασώζουν το παρελθόν, ιδιαίτερα αν πρόκειται για σπουδαία επιτεύγματα, τα οποία επηρεάζουν τη ζωή του ανθρώπου διαχρονικά.

■ Κεφ. 2

μ' αυτά ήρθαν ίσα κι ίσα: με την αρπαγή της Ευρώπης, οι Έλληνες ανταπέδωσαν το κακό που είχαν πάθει και ήταν ευχαριστημένοι. Έφεραν ισορροπία στις άδικες ενέργειες. Αυτός βέβαια ο τρόπος ανταπόδοσης του κακού ήταν συνηθισμένος στους αρχαίους. Οι διαφορές λύνονταν με την αυτοδικία. Η αντίληψη της αυτοδικίας διατηρήθηκε μέχρι τα νεότερα χρόνια με τη «βεντέτα».

Η συμπεριφορά αυτή πάντως δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή σήμερα. Η αυτοδικία διαιωνίζει τις διαφορές μεταξύ των ανθρώπων και προκαλεί κρίση στις ανθρώπινες σχέσεις. Θυμίζει το «οφθαλμόν αντί οφθαλμού», αντίληψη που κανένας πολιτισμένος λαός δεν αποδέχεται. Η κοινωνία σήμερα έχει δημιουργήσει μια ανεξάρτητη εξουσία, τη δικαστική, για να επιλύει χωρίς βία τα όποια προβλήματα.

■ Κεφ. 4

η μεγάλη ευθύνη βαρύνει τους Έλληνες: πάντοτε οι άνθρωποι θέλουν να αναζητούν τους υπεύθυνους και να αποδίδουν τις ευθύνες που έχει καθένας για οτιδήποτε γίνεται, μικρά ή μεγάλα γεγονότα.

Εδώ μπορούμε να παρατηρήσουμε την παρουσία της ιστορικής συνείδησης, η οποία επιδιώκει να ερμηνεύσει τα γεγονότα της ιστορίας.

ανθρώπους άδικους: υπάρχει και ηθικός κανόνας που καθορίζει τα όρια της νομιμότητας και της παρανομίας. Η αρπαγή δε δικαιολογείται. Βέβαια αυτό αφορά συνολικά τις δραστηριότητες της ζωής των ανθρώπων. Εδώ, που γίνεται αναφορά στην αρπαγή γυναικών, οι Πέρσες θα δώσουν και μια άλλη διάσταση σε βάρος των γυναικών, όπως θα δούμε στο επόμενο λήμμα.

η απόλυτη αδιαφορία ... γνωστικούς: η άποψη αυτή μειώνει τις γυναίκες και η μείωση ολοκληρώνεται με την επόμενη φράση.

αν δεν το ήθελαν οι ίδιες, δε θα αρπάζονταν: εδώ οι Πέρσες μιλούν ειρωνικά και ταυτόχρονα υποβιβάζουν τις γυναίκες, αφού φορ-

τώνουν σε αυτές την ευθύνη για μια ενέργεια που κάνουν οι άντρες. Συγχρόνως η έννοια της αδικίας αποκτά και μια αίσθηση ανοχής και αποδοχής της, αφού πρόκειται για τις γυναίκες, που εκείνη την εποχή θεωρούνταν κατώτερες από τον άντρα.

■ Κεφ. 6

για όσες τον παλιό καιρό ήταν μεγάλες ... έχουν γίνει μικρές ... ενώ ... στο παρελθόν ήταν μικρές: εδώ έχουμε την πρώτη αναφορά μιας σταθερής πίστης του Ηροδότου, που επαναλαμβάνεται σε όλο το έργο, για το πόσο εύκολα αλλάζει η τύχη και η ζωή των ανθρώπων. Ο Ηρόδοτος αποκαλύπτει το θρησκευτικό του αίσθημα, αναφέροντας τα μεγάλα έργα των ανθρώπων, αλλά και δείχνοντας την αστάθεια της τύχης, το πόσο εύκολα η ειρήνη γίνεται πόλεμος και το πόσο γρήγορα μπορεί ο μεγάλος να γίνει μικρός. Αυτή την πίστη του Ηροδότου θα τη συναντήσουμε πολλές φορές στις επόμενες ενότητες. Η ιδέα της αλλαγής στα πράγματα της ζωής ήταν κοινή στους Έλληνες.

Πολιτιστικά στοιχεία

■ Κεφ. 1

οι Φοίνικες έβγαζαν και πουλούσαν τα εμπορεύματά τους: έχουμε μια πολύ καλή εικόνα για το εμπόριο, την εξαγωγή προϊόντων που κάνουν οι Φοίνικες και την εισαγωγή που κάνουν οι Έλληνες. Μέχρι τα νεότερα χρόνια οι έμποροι επισκέπτονταν τους καταναλωτές στα χωριά, για να πουλήσουν τα προϊόντα τους. Είναι γνωστά και σημαντικά για τις επαρχίες τα πανηγύρια, που συνήθως γίνονταν με την ευκαιρία θρησκευτικών εορτών.

Ακόμη, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι με τις αγορές για το σπίτι ασχολούνται οι γυναίκες.

την **Ιώ μαζί με άλλες τις άρπαξαν**: το εμπόριο πολλές φορές συνδυαζόταν και με την πειρατεία. Εκτός από πράγματα, άρπαξαν και ανθρώπους, είτε για να τους πουλήσουν ως σκλάβους είτε, αν ήταν γυναίκες, και από ερωτική διάθεση.

Η αρπαγή των γυναικών ήταν και ένας τρόπος, για να παντρευτεί κάποιος μια γυναίκα που ήθελε.

Αρπαγές γυναικών αναφέρονται και στα δημοτικά και στα ακριτικά τραγούδια. (Για παράδειγμα: η αρπαγή της γυναίκας του Διγενή.)

Στην αρχαιότητα ήταν γνωστή η αρπαγή των γυναικών των Σαβίων από τους Ρωμαίους.

Η απαγωγή γυναικών με σκοπό το γάμο γινόταν και στην Ελλάδα, αλλά σήμερα έχει περιοριστεί τόσο, ώστε να θεωρείται ότι έχει εκλείψει πλέον.

■ Κεφ. 2

μακρόστενο καράβι: είχαν προχωρήσει αρκετά στη ναυπηγική, αφού ναυπηγούσαν καράβια διαφορετικά για κάθε δουλειά και επιπλέον ήταν σε θέση να κάνουν μακρινά και δύσκολα ταξίδια.

Για πολεμικές επιχειρήσεις το καλύτερο πλοίο ήταν η τριήρης. Για τις εμπορικές μεταφορές είχαν άλλα πλοία, που τα ονόμαζαν «στρογγύλα».

Το ταξίδι στην Κολχίδα υποδηλώνει την προσπάθεια των Ελλήνων να βρουν νέους θαλάσσιους δρόμους, να αναπτύξουν το εμπόριό τους, να γνωρίσουν νέους λαούς και να κερδίσουν χρήματα.

■ Κεφ. 5

για να μη βγουν στη φόρα οι πομπές της: φαίνεται ότι η γυναίκα που θα γεννούσε παιδί, πριν παντρευτεί, δε γινόταν αποδεκτή. Ήταν ντροπή γι' αυτήν και για το σπίτι της. Αυτή η αντίληψη θυμίζει ανάλογες αντιλήψεις που υπάρχουν και σήμερα, ίσως λιγότερο έντονες, αφού ανύπαντρες μητέρες υπάρχουν αρκετές και η νομοθεσία τις αναγνωρίζει πλήρως στις αναπτυγμένες χώρες.

Ο Ηρόδοτος ως ιστορικός και συγγραφέας

Στο προοίμιο ο Ηρόδοτος, με σαφή και σύντομο λόγο, μας δίνει επαρκή στοιχεία για το έργο του.

Όνομα συγγραφέα, τίτλος (*Εκθεση ερευνών*), σκοπός (να μην ξεχαστούν σπουδαία επιτεύγματα) και τέλος οι αιτίες της σύγκρουσης Ελλήνων και βαρβάρων.

Γίνεται εμφανής η αξία της ιστορίας, που διασώζει σπουδαία έργα του παρελθόντος, για να γίνουν οδηγοί στην πορεία του ανθρώπου στο παρόν και στο μέλλον.

Ο Ηρόδοτος ανοίγει ένα μεγάλο κύκλο γεγονότων, που περιλαμβάνει τα έργα των ανθρώπων. Ύστερα επιλέγει ένα μικρότερο κύκλο γεγονότων, τους πολέμους Ελλήνων και βαρβάρων. Αφετηρία της συγγραφής του γίνονται οι αιτίες που προκάλεσαν τη σύγκρουση των αντιπάλων.

Οι αιτίες θα αναζητηθούν σε όλους τους εμπλεκόμενους, ώστε η παρουσίασή τους να είναι όσο το δυνατόν πληρέστερη. Δεν παραλείπει να αναφέρει ακόμα και μυθικά στοιχεία, ώστε να έχει τη δυνατότητα ύστερα να παρουσιάσει τη δική του ιστορική θέση και βέβαια να δώσει την ευκαιρία στον αναγνώστη του έργου του να βγάλει τα δικά του συμπεράσματα.

Η μετάβαση στα επόμενα κεφάλαια γίνεται ομαλά, αφού από το κεφ. 1 αρχίζει η αναζήτηση των αιτιών. Επειδή τον ενδιαφέρει η ιστορική αλήθεια, συχνά διακόπτει την αφήγηση των πληροφοριών και παρεμβαίνει ο ίδιος, για να δώσει πρόσθετες εξηγήσεις, να συσχετίσει τις πληροφορίες και να σχολιάσει όσα λέγονται.

Τέτοιες παρεμβάσεις είναι:

Κεφ. 1. «λοιπόν, το Άργος εκείνη την εποχή είχε τα πρωτεία...».

Κεφ. 2. «γιατί δεν είναι σε θέση να τους αναφέρουν με τ' όνομά τους».

Κεφ. 4. «γιατί οι Πέρσες θεωρούν κτήμα τους την Ασία και τους βάρβαρους λαούς που την κατοικούν...».

Κεφ. 5. «λοιπόν έτσι λένε οι Πέρσες ότι έγιναν τα πράγματα».

Με τις επεξηγήσεις αυτές ο Ηρόδοτος φροντίζει για τον αναγνώστη του έργου του. Από τη μια προσπαθεί να τον ενημερώνει ολοκληρωμένα και από την άλλη η αφήγηση αποκτά ζωντάνια.

Οι μυθικές αιτίες παρουσιάζονται σε μεγάλο βαθμό χωρίς το μυθικό χρωματισμό.

Ο Ηρόδοτος έχει συνείδηση ότι γράφει ιστορία. Ερευνά την αλήθεια των γεγονότων. Παραθέτει τα αποτελέσματα της έρευνάς του, τα οποία μερικές φορές δεν μπορεί να ελέγξει για την ορθότητά τους. Αυτό όμως που κάνει συνεχώς είναι να απαλλάσσει, όπου μπορεί, τα γεγονότα από το μυθικό τους περίβλημα. Αυτό κάνει και με τις μυθικές αιτίες για τη διαμάχη Ελλήνων – Περσών.

Ορθολογισμός: Η προσπάθεια αυτή του Ηροδότου να αποφύγει το μύθο έχει την εξήγησή της. Και στην Ιωνία και στην Αθήνα, όπου έζη-

σε, ήρθε σε επαφή με τη φιλοσοφική σκέψη, με τη διδασκαλία των σοφιστών, με την επιστημονική σκέψη, που τότε κυριαρχούσαν. Ο τρόπος σκέψης στηριζόταν στον ορθό λόγο. Όλα κρίνονταν με βάση τη λογική. Όλα αναλύονταν με επιχειρήματα και στοιχεία που έδιναν κατά το δυνατό πραγματικές απαντήσεις. Ο Ηρόδοτος είναι **ορθολογιστής**. Προσπαθεί να παρουσιάσει τα γεγονότα χωρίς τα μυθικά στοιχεία, αλλά ως αποτέλεσμα αναλυτικής κριτικής με τον ορθό λόγο.

Ο Ηρόδοτος ως ιστορικός επιδιώκει να κρατά τις ίδιες αποστάσεις και από τους Έλληνες και από τους βαρβάρους. Θέλει να είναι **αντικειμενικός**. Το τονίζει από την αρχή ότι θα παρουσιάσει έργα και των Ελλήνων και των βαρβάρων. Πιστεύει ότι και οι δύο κόσμοι έχουν να επιδείξουν σπουδαία επιτεύγματα και θα τα παρουσιάσει. Η έρευνά του δε γίνεται από τη σκοπιά ενός λαού, αλλά επιδιώκει να συμπεριλάβει όλους τους λαούς της εποχής, εφόσον έχουν δημιουργήσει κάτι αξιόλογο.

Αφηγηματικοί τρόποι: Η αφηγηματική ικανότητα του Ηροδότου είναι εμφανής από την αρχή. Στο προοίμιο παρουσιάζει το όνομά του σε πτώση γενική και όχι σε ονομαστική, όπως ο Εκαταίος και ο Θουκυδίδης, γιατί θέλει να προβάλλει το περιεχόμενο της συγγραφής του και όχι τον εαυτό του. Επίσης, διαφέρει από τον Όμηρο, γιατί δεν καλεί σε βοήθεια τη Μούσα, αλλά εκθέτει όσα ο ίδιος συγκέντρωσε.

Χρησιμοποιεί τα ρήματα σε τρίτο πρόσωπο και του δίνεται η ευκαιρία να μείνει μακριά από όσα παρουσιάζει και διατηρεί το δικαίωμα να διαφωνήσει. Με τον τρόπο αυτό δίνει την εντύπωση ότι είναι αμερόληπτος και αντικειμενικός παρατηρητής.

Η χρήση του πλάγιου λόγου δεν αφαιρεί τη ζωντάνια, αφού τη συντηρούν οι χαρακτηριστικές λεπτομέρειες: χρόνος παραμονής των Φοινίκων στο λιμάνι, η εμφάνιση των γυναικών και της Ιώς, πώς άρπαξαν την Ιώ, οι λόγοι των απεσταλμένων, για να ζητήσουν ικανοποίηση. Ταυτόχρονα εξασφαλίζεται και η παραστατικότητα της αφήγησης.

Στην επιτυχία του έργου συμβάλλει και η **δομή** του. Αρχίζει με την παράθεση των μυθικών αιτίων (κεφ. 1-5) και συνεχίζει με την αναφορά ότι θα πει τη δική του γνώμη για τον αίτιο της σύγκρουσης, χωρίς να τον ονομάζει (κεφ. 5) και ολοκληρώνει την ιστορική πλέον παρουσία με την αναφορά του ονόματος του Κροίσου, τον οποίο θεωρεί κύ-

ριο αίτιο, εξαιτίας της επίθεσης που έκανε εναντίον των ελληνικών πόλεων της Μ. Ασίας.

Αξίζει να αναφερθούν ακόμη οι γεωγραφικές πληροφορίες που προσφέρει ο Ηρόδοτος, γιατί και αξιόλογες και χρήσιμες για τους μεταγενέστερους είναι και την ιδιαίτερη προσπάθεια που κατέβαλε δηλώνουν. Αναφέρει την Ερυθρά θάλασσα (βλ. στα *Λεξολογικά – Πραγματολογικά στοιχεία*), τη Μεσόγειο, την Αίγυπτο, την Ασσυρία, την Τύρο της Φοινίκης, την Κολχίδα.

Απαντήσεις στις εργασίες του Βιβλίου του μαθητή

A. Ερωτήσεις – Διαθεματικές ασκήσεις

1. Στο προοίμιο ο συγγραφέας συστήνεται, παρουσιάζει το περιεχόμενο του έργου και παίρνει θέση σε σχέση με όσα λένε οι Πέρσες και οι Φοίνικες. Να εντοπίσετε και να σχολιάσετε τα αντίστοιχα χωρία.

Στο κυρίως προοίμιο ο Ηρόδοτος συστήνεται: «Ηροδότου του Αλικαρνασσεά». Το όνομά του είναι Ηρόδοτος και πατρίδα του η Αλικαρνασσός, αποικία των Δωριέων στη νοτιοδυτική Μ. Ασία, απέναντι από την Κω. Βάζει το όνομά του σε πτώση γενική, για να τονίσει ότι τον ενδιαφέρει το περιεχόμενο της ιστορίας και όχι το πρόσωπο που την έγραψε. (Βλ. και στο *Ο Ηρόδοτος ως ιστορικός και συγγραφέας*.)

Περιεχόμενο του έργου του: α) «ούτε όσα πραγμάτωσε ... να ξεθωριάσουν με τον καιρό», β) «ούτε έργα μεγάλα ... να μείνουν στην αφάνεια», γ) «ποια ήταν η αιτία που πολέμησαν ο ένας τον άλλο»: ο Ηρόδοτος παρουσιάζει το περιεχόμενο του έργου του, που περιλαμβάνει τρία στοιχεία.

Το πρώτο είναι η καταγραφή των επιτευγμάτων του ανθρώπινου γένους, για να μη χαθούν με το πέρασμα του χρόνου.

Το δεύτερο είναι η καταγραφή των μεγάλων και αξιοθαύμαστων επιτευγμάτων, που έγιναν από τους Έλληνες και τους βαρβάρους, για να μη μείνουν στην αφάνεια, ενώ είναι σημαντικά για τις μελλοντικές γενιές.

Το τρίτο είναι η παρουσίαση της αιτίας που οδήγησε σε πολεμική σύγκρουση τους Έλληνες και τους βαρβάρους.

Η θέση του Ηροδότου για όσα λένε οι Πέρσες και οι Φοίνικες: «όσο για μένα, δε σκοπεύω να μιλήσω γι' αυτά, αν έτσι έγιναν ή κάπως αλλιώς, τον άνθρωπο όμως που προσωπικά πιστεύω ... αυτόν θα καταδείξω»: ο Ηρόδοτος δεν ασχολείται και δεν κρίνει όσα λένε οι Πέρσες και οι Φοίνικες, γιατί δεν τον ενδιαφέρουν. Αυτός θα παρουσιάσει τη δική του άποψη, την ιστορική, και θα δείξει τον πραγματικό υπεύθυνο για την πολεμική σύγκρουση, δηλαδή τον Κροίσο, που επιτέθηκε χωρίς λόγο στις ελληνικές πόλεις της Μ. Ασίας.

2. Να καταγράψετε τα έθνη που αναφέρει ο Ηρόδοτος στο προοίμιο και να σημειώσετε στο χάρτη τα ταξίδια τους, με διαφορετικό για κάθε έθνος χρώμα. Τι μπορούμε να συμπεράνουμε για τις δραστηριότητές τους;

Τα έθνη που αναφέρει ο Ηρόδοτος στο προοίμιο είναι: οι Φοίνικες, οι Έλληνες, οι κάτοικοι της Κολχίδας, οι Τρώες και οι Λυδοί, οι Σύριοι, οι Παφλαγόνες, οι Κιμμέριοι.

Φοίνικες: ήρθαν από τον Περσικό κόλπο και εγκαταστάθηκαν στα παράλια της ανατολικής Μεσογείου, στο σημερινό Λίβανο. Από εκεί έπλευσαν στη Μεσόγειο και έφτασαν στην Αίγυπτο, στη Λιβύη, όπου ίδρυσαν την Καρχηδόνα, στην Ελλάδα και σε άλλες περιοχές. Σκοπός των ταξιδιών τους ήταν το εμπόριο. Κυριάρχησαν στη Μεσόγειο μετά την πτώση των Μυκηναίων και μέχρι τον 8ο π.Χ. αιώνα. Με τους Έλληνες βρίσκονταν σε ανταγωνισμό, όπως δείχνει και το γεγονός της αρπαγής της Ιώς.

Έλληνες: οι Έλληνες αναφέρονται γενικά, αν και πρόκειται για διαφορετικές πόλεις. Ως πρώτο ταξίδι αναφέρεται το ταξίδι των Ελλήνων στην Τύρο, απ' όπου άρπαξαν την Ευρώπη, κόρη του βασιλιά.

Στο δεύτερο ταξίδι οι Έλληνες έπλευσαν στην Κολχίδα, απ' όπου πήραν το «χρυσόμαλλο δέρας» και τη Μήδεια, κόρη του βασιλιά.

Ως τρίτο «ταξίδι» αναφέρεται η εκστρατεία στην Τροία και η καταστροφή της.

Τα ταξίδια των Ελλήνων δηλώνουν την κυριαρχία τους στη θάλασσα, την εμπορική δραστηριότητά τους και τη διαρκή προσπάθεια για ανακάλυψη νέων θαλάσσιων δρόμων και πηγών πλούτου.

Τρώες: κατοικούσαν στη βορειοδυτική Μ. Ασία, στην είσοδο του

Ελλησπόντου, απ' όπου μπορούσαν να ελέγχουν το εμπόριο από και προς τον Εύξεινο πόντο.

Λυδοί: κατοικούσαν στην κεντρική και τη δυτική Μ. Ασία. Κατόρθωσαν να υποτάξουν τις ελληνικές πόλεις της Μ. Ασίας και να διώξουν τους Κιμμέριους. Ήταν στρατιωτική δύναμη στη στεριά (βλ. και στα *Λεξιλογικά – Πραγματολογικά στοιχεία*).

Κιμμέριοι: κατοικούσαν στην κεντρική Μ. Ασία και έκαναν επιδρομές στις γειτονικές τους πόλεις και ιδίως στις ελληνικές. Τους έδιωξε, αφού τους νίκησε, ο Αλυάττης, βασιλιάς των Λυδών (βλ. και στα *Λεξιλογικά – Πραγματολογικά στοιχεία*).

3. Ο Ηρόδοτος στο προοίμιό του χρησιμοποιεί τη λογική για να εξηγήσει τα γεγονότα και την ανθρώπινη συμπεριφορά και όχι υπερφυσικές, μυθολογικές δυνάμεις, γι' αυτό μπορεί να χαρακτηριστεί «ορθολογιστής». Να εντοπίσετε τα σημεία στα οποία στηρίζεται η άποψη αυτή.

Ο Ηρόδοτος στα τέσσερα πρώτα κεφάλαια αναφέρει τις μυθικές αιτίες που κατά τη γνώμη των Περσών οδήγησαν στη σύγκρουση τους Έλληνες με τους βαρβάρους. Πρόκειται για αρπαγές γυναικών, που έκαναν και οι Έλληνες και οι βάρβαροι.

Στο κεφ. 4 ειρωνεύεται αυτές τις αιτίες, λέγοντας ότι, αν οι γυναίκες δεν ήθελαν, δε θα τις άρπαζαν. Αυτό σημαίνει ότι αυτές οι αιτίες είναι ασήμαντες.

Στα κεφ. 5 και 6 ο Ηρόδοτος αναφέρει ότι αίτιος της σύγκρουσης είναι ο Κροίσος, που θέλησε να υποτάξει τις ελληνικές πόλεις, και τις υπέταξε, καθώς ήταν ισχυρότερος. Αυτή η ιστορική αιτία δηλώνει τον ορθολογισμό του Ηρόδοτου, αφού προσδιορίζει την πραγματική αιτία, που είναι η κατακτητική μανία του Κροίσου. (Βλ. και στο *Ο Ηρόδοτος ως ιστορικός και συγγραφέας*.)

4. Έβγαζαν και πουλούσαν τα εμπορεύματά τους [...] μας λέει ο Ηρόδοτος, ενώ στην Οδύσσεια (ο 415-416) ακούμε από τον Εύμαιο: τότε ήρθαν οι Φοίνικες θαλασσοξακουσμένοι / κλέφτες, παιγνίδια φέρνοντας χιλιάδες στο καράβι. α) Να αποδώσετε τις δύο σκηνές γράφοντας ένα σύντομο κείμενο. β) Να συζητήσετε στην τάξη σας για τις μορφές που έχει σήμερα το εμπόριο και να

αναζητήσετε επιβιώσεις παλαιότερων μορφών δίπλα στις σύγχρονες.

α) Η πρώτη σκηνή διαδραματίζεται στο Άργος. Οι Φοίνικες έχουν δέσει το καράβι τους στο λιμάνι, ξεφόρτωσαν τα εμπορεύματα που έχουν για πώληση και τα άπλωσαν μπροστά από τα καράβια τους.

Τα εμπορεύματα έρχονται να δουν οι γυναίκες του Άργους. Διαλέγουν, παζαρεύουν και αγοράζουν, συζητώντας συγχρόνως με τους εμπόρους.

Οι έμποροι όμως αυτοί, και ιδιαίτερα οι Φοίνικες, συχνά κατηγορούνταν ότι δεν ήταν έντιμοι άνθρωποι, όπως μας πληροφορεί το κείμενο από την *Οδύσσεια*. Ήταν κλέφτες ονομαστοί. Έτσι, τη συνέχεια δεν είναι δύσκολο να την προβλέψει κάποιος. Η αρπαγή των γυναικών είναι φυσιολογική κατάληξη, αφού οι Φοίνικες έκαναν και πειρατεία.

β) Σήμερα το εμπόριο έχει πάρα πολλές μορφές, καθώς μπορεί να χρησιμοποιήσει τα επιτεύγματα της τεχνολογίας.

Υπάρχει το εμπόριο το σχετικό με τη μεταφορά προϊόντων από τη χώρα παραγωγής στις χώρες κατανάλωσης. Η μεταφορά γίνεται με αυτοκίνητα, πλοία, αεροπλάνα. Τα προϊόντα διατίθενται για πώληση σε καταστήματα, που πουλούν το καθένα συγκεκριμένα προϊόντα.

Μια τελείως νέα μορφή εμπορίου σήμερα είναι το ηλεκτρονικό εμπόριο, που γίνεται με τη βοήθεια των ηλεκτρονικών υπολογιστών και του διαδικτύου (internet), σε συνδυασμό με την ταχυδρομική υπηρεσία.

Σήμερα επιβιώνουν και παλαιότερες μορφές εμπορίου, σύμφωνα με τις οποίες, για συγκεκριμένες ημέρες σε καθορισμένο χώρο, έμποροι από διάφορες περιοχές συγκεντρώνονται και εκθέτουν πολλά και διάφορα προϊόντα προς πώληση. Είναι οι εμποροπανηγύρεις, που γίνονται, με την ευκαιρία θρησκευτικών εορτών ή άλλων εκδηλώσεων, σε επαρχιακές κυρίως πόλεις ή κωμοπόλεις.

B. Ανακεφαλαίωση

- **Συμπληρώστε τα κενά, συνοψίζοντας όσα μάθατε στην ενότητα αυτή:**
- Στο κυρίως προοίμιο ο συγγραφέας παρουσιάζει το όνομα και τον τόπο καταγωγής του και το περιεχόμενο του έργου του.

- Τα θέματα που θα πραγματευτεί στο έργο του ο Ηρόδοτος είναι: α) τα έργα του ανθρώπου, β) τα θαυμαστά επιτεύγματα Ελλήνων και βαρβάρων, γ) τις αιτίες της σύγκρουσης Ελλήνων και βαρβάρων.
- Ο σκοπός του έργου του, σύμφωνα με το συγγραφέα, είναι: να μην αφήσει να χαθούν μεγάλα και θαυμαστά έργα που δημιούργησαν οι άνθρωποι.
- Σύμφωνα με τους Πέρσες, αιτία της σύγκρουσης Ελλήνων – Περσών ήταν οι αρπαγές γυναικών.
- Ο Ηρόδοτος θεωρεί ότι αιτία της σύγκρουσης ήταν η κατακτητική μανία του Κροίσου.

Γ. Παράλληλα κείμενα

- **Αφού διαβάσετε ξανά το κυρίως προοίμιο του Ηροδότου και τα προοίμια του Εκαταίου και του Θουκυδίδη, που σας δίνονται, να σημειώσετε ποια είναι τα κοινά στοιχεία και στα τρία προοίμια. Αυτά τα στοιχεία υπήρχαν στο προοίμιο της Οδύσσειας;**

Κοινά στοιχεία και στα τρία προοίμια είναι:

α) Η αναφορά του ονόματος του συγγραφέα και του τόπου καταγωγής του.

β) Ο τίτλος του έργου, που είναι:

- *Εξιστορώ τα γεγονότα* – Εκαταίος.
- *Έγραψε για τον πόλεμο* – Θουκυδίδης.
- *Έκθεση ερευνών* – Ηρόδοτος.

Αυτά τα στοιχεία δεν υπήρχαν στο προοίμιο της Οδύσσειας. Εκεί ο ποιητής ζητεί τη βοήθεια της μούσας, για να μπορέσει να υμνήσει τις περιπέτειες του Οδυσσέα, αφού δεν τον ενδιαφέρει η ιστορική αλήθεια.

Απαντήσεις στις ερωτήσεις του Βιβλίου του καθηγητή

1. Στο προοίμιο χρησιμοποιεί ο Ηρόδοτος πλάγιο λόγο (πολλές φορές το ρήμα «λένε», άλλες «ενοείται» και μένει μόνο το «πως»). Αυτή η χρήση του πλάγιου λόγου είναι ένα στοιχείο της μεθόδου του ιστορικού. Να συγκεντρώσετε όλα τα στοιχεία του προοιμίου που προσδιορίζουν τη μέθοδό του. Να τα συμπληρώσετε αργό-

τερα, τουλάχιστον μετά τη διδασκαλία του ΙΙ βιβλίου, και να τα παρουσιάσετε.

- Στο προοίμιο και στα κεφ. 1-6 έχουμε μερικά από τα στοιχεία της μεθόδου που χρησιμοποιεί ο Ηρόδοτος, για να παρουσιάσει το περιεχόμενο του έργου του.

Ένα τέτοιο στοιχείο είναι ο *πλάγιος λόγος*, όπως φαίνεται από τη συχνή χρήση του ρήματος *λένε* ή του ρήματος *ιστορούν*.

Για παράδειγμα, στο κεφ. 1: «λένε, δηλαδή, πως ετούτοι...», στο κεφ. 2: «ιστορούν πως», στο κεφ. 5: «έτσι λένε οι Πέρσες».

- Ένα άλλο στοιχείο της μεθόδου του Ηροδότου είναι η *αναζήτηση των αιτίων*. Από το προοίμιο δηλώνει ότι θα παρουσιάσει ποια ήταν η αιτία της σύγκρουσης. Στο κεφ. 5, με τη φράση «αυτόν θα καταδείξω», αρχίζει να παρουσιάζει τις ιστορικές αιτίες, ενώ στα κεφ. 1-5 παρουσίασε τις μυθικές αιτίες. Η μέθοδός του είναι η *αιτιοκρατική ερμηνεία των γεγονότων*. Συγκεντρώνει στοιχεία που μπορούν να εξηγηθούν με τη λογική και επιδιώκει να ξεφύγει από τις μυθολογικές εξηγήσεις.

- Εδώ παρουσιάζει ένα ακόμη στοιχείο της μεθόδου του. Προσπαθεί να *ορθολογικοποιήσει* τις μυθικές αιτίες. Δε δέχεται την άποψη των Ελλήνων για την Ιώ (βλ. και στα *Λεξιλογικά – Πραγματολογικά στοιχεία*), αλλά υιοθετεί την άποψη των Περσών, που επιτρέπει τον έλεγχο με βάση τη λογική. Ο Ηρόδοτος είναι *ορθολογιστής* και αφήνει να φανεί ότι πίσω από αυτές τις εξηγήσεις κρύβεται ο ανταγωνισμός των Ελλήνων με τους άλλους λαούς για την κυριαρχία στη θάλασσα.

- Άλλο στοιχείο της μεθόδου είναι η *αντικειμενικότητα*, αφού δηλώνει από την αρχή ότι θα παρουσιάσει έργα Ελλήνων και βαρβάρων. Επιδιώκει να έχει *καθολική θεώρηση* των γεγονότων και αποφεύγει να τα βλέπει από τη *σκοπιά ενός λαού*.

- Η συγκέντρωση των πληροφοριών γίνεται με την αυτοψία, όπου είναι δυνατή.

2. Ο Ηρόδοτος δε γράφει από τη σκοπιά ενός λαού ή μιας ομάδας, αλλά από καθολική σκοπιά. Σε ποια σημεία επιβεβαιώνεται η άποψη αυτή;

Ο Ηρόδοτος καταγράφει τα γεγονότα όχι από τη σκοπιά ενός λαού, αλλά από τη σκοπιά όλων των λαών. Αυτό φαίνεται στο κυρίως προ-

οίμιο, όπου η φράση «όσα πραγμάτωσε το ανθρώπινο γένος» και η φράση «έργα ... άλλα Ελλήνων και άλλα βαρβάρων» δηλώνουν ότι ο Ηρόδοτος αγκαλιάζει όλους τους λαούς που είχαν καταφέρει να δημιουργήσουν κάτι.

3. Στην Οδύσσεια (ο 415 κ.ε.) ο Εύμαιος αφηγείται μια ιστορία για τους Φοίνικες παρόμοια με αυτήν του Ηροδότου. Να περιγράψετε τις δύο σκηνές ή να γράψετε ένα σύντομο κείμενο κείμενο για τους Φοίνικες, όπως παρουσιάζονται από τον Όμηρο και τον Ηρόδοτο.

Οδύσσεια, ο 415-430

τότε ήρθαν Φοίνικες θαλασσοξακουσμένοι
κλέφτες, παιγνίδια φέρνοντας χιλιάδες στο καράβι.
Στο σπίτι του πατέρα μου μια Φοινικιώτισσα ήταν
όμορφη, μεγαλόσωμη και στις δουλειές τεχνίτρα.
Κι' εκείνη την ξελόγιασαν οι Φοίνικες οι πλόνοι
και κάποιος, εκεί πόπλυνε κοντά στο τρεχαντήρι,
πρώτος μαζί της πλάγιασε στο στρώμα της αγάπης,
που τα μυαλά των θηλυκών τα κάνει αυτό να στρίψουν
κι' ας είναι πρώτα φρόνιμα. Τη ρώτησε κατόπι
ποια νάτανε η πατρίδα της και πώς τη λεν την ίδια,
κι' εκείνη του φανέρωσε το πατρικό μου σπίτι
«παινιέμαι απ' την πολύχαλκη πώς είμαι τη Σιδώνα,
κόρη του Αρύβαντα, με βιος που μετρημό δεν είχε.
Όμως Ταφιώτες μ' άρπαξαν κουρσάροι, ενώ γυρνούσα
απ' το χωράφι και σ' αυτού του ανθρώπου εδώ το σπίτι
μ' έφεραν και μ' αγόρασε με βιός όσο ζητούσαν».
(μτφ. Ζήσιμος Σίδερης)

Βλ. την απάντηση στην απάντηση της ερώτησης 4 του Βιβλίου του μαθητή.

4. Χρησιμοποιώντας ένα χάρτη της εποχής των αποικισμών και ένα σύγχρονο χάρτη, να εντοπίσετε πού κατοικούσαν τα έθνη που αναφέρει ο Ηρόδοτος στο προοίμιό του και ποια σύγχρονα κρά-

τη αντιστοιχούν στις αρχαίες χώρες. Να συζητήσετε στην τάξη τις παρατηρήσεις σας.

ΤΟΤΕ:	ΣΗΜΕΡΑ:
Φοίνικες	Λίβανος
Αίγυπτος	Αίγυπτος
Ασσυρία	Ιράκ – Ιράν
Άργος	Άργος
Πέρσες	Ιράν (Περσία)
Κολχίδα	Γεωργία
Τρώες	Τουρκία
Λυδοί	Τουρκία
Σύριοι	Τουρκία
Παφλαγόνες	Τουρκία

Οι βασιλιάδες της Λυδίας ανήκαν στη γενιά των Ηρακλειδών, και τελευταίος αυτής της γενιάς ήταν ο Κανδαύλης.

Κατόπιν άρχισε να βασιλεύει η γενιά του Κροΐσου, που ονομαζόταν Μερμνάδες. Ο Κανδαύλης έχασε τη βασιλεία και τη ζωή του ως εξής: Πίστευε ότι η γυναίκα του ήταν η πιο όμορφη και συνεχώς μιλούσε για την ομορφιά της. Την παίνευε και σ' έναν έμπιστο σωματοφύλακά του, το Γύγη. Όταν πρότεινε στο Γύγη να τη δει γυμνή για να τη θαυμάσει, ο Γύγης αρνήθηκε. Ο Κανδαύλης επέμενε και είπε στο Γύγη ότι, χωρίς να το γνωρίζει η γυναίκα του, θα τον έβαζε και θα τον έκρυβε στο δωμάτιο που κοιμόνταν, για να δει τη βασίλισσα γυμνή. Έτσι ο Γύγης μπήκε στο δωμάτιο, είδε τη γυναίκα του Κανδαύλη και έφυγε. Η βασίλισσα τον αντιλήφθηκε την ώρα που έφευγε, αλλά δεν έδειξε τίποτα εκείνη τη στιγμή. Πάντως ένωσε ντροπή, όπως θα ένωσαν όλοι οι Λυδοί, αν κάποιος τους έβλεπε γυμνούς.

Την άλλη ημέρα κάλεσε το Γύγη και του είπε ότι ή θα σκοτώσει τον Κανδαύλη ή θα πεθάνει ο ίδιος, επειδή έκανε κάτι που δεν έπρεπε. Αν σκότωνε ο Γύγης τον Κανδαύλη, θα έπαιρνε γυναίκα του τη βασίλισσα και θα γινόταν ο ίδιος βασιλιάς. Ο Γύγης προτίμησε να ζήσει ο ίδιος και ετοίμασε τη δολοφονία του Κανδαύλη. Με τη βοήθεια της βασίλισσας, τον σκότωσε, όταν κοιμόταν. Έστερα πήρε γυναίκα του τη βασίλισσα και έγινε βασιλιάς.

Ο ποιητής Αρχίλοχος από την Πάρο διέσωσε το γεγονός σ' ένα ποίημά του. Ο Γύγης έγινε βασιλιάς, αλλά δημιουργήθηκε αναταραχή. Ζήτησαν χρησμό από το μαντείο των Δελφών και η Πυθία είπε να γίνει βασιλιάς ο Γύγης, αλλά θα τιμωρηθεί ο πέμπτος βασιλιάς της γενιάς του. Ο Γύγης έστειλε πλούσια αφιερώματα στο μαντείο των Δελφών. Έκανε πόλεμο εναντίον της Μιλήτου, της Σμύρνης και κυρίεψε την Κολοφώνα. Μετά το Γύγη βασίλευσε ο γιος του Άρδυς και στη βασιλεία του ήρθαν στις Σάρδεις οι Κιμμέριοι. Επόμενος βασιλιάς ήταν ο Σαδυάττης και μετά ο Αλυάττης, που πολέμησε με τον Κυαξάρι, έδιωξε τους Κιμμέριους και συνέχισε τον πόλεμο με τη Μίλητο.

Κατά την επίθεση εναντίον της Μιλήτου, συνόδευαν το στρατό μουσικοί. Τα σπίτια των Μιλησίων δεν τα γκρέμιζαν, μόνο κατέστρεφαν τα δέντρα και τους καρπούς. Ο πόλεμος συνεχιζόταν για 11 χρόνια.

Τους Μιλησίους βοηθούσαν μόνο οι Χίοι. Το δωδέκατο χρόνο κάηκε ο ναός της Αθηνάς της Ασησσίας. Ο Αλυάττης αρρώστησε και το μαντείο αρνήθηκε να του δώσει χρησμό για την αρρώστια, πριν κτίσει ξανά το ναό. Ο Θρασύβουλος, τύραννος της Μιλήτου, έμαθε για το χρησμό, που έδωσε το μαντείο στον Αλυάττη, από το φίλο του Περίανδρο, τύρανο της Κορίνθου. Ο Αλυάττης έστειλε κήρυκα στη Μίλητο, για να ζητήσει ανακωχή. Οι Μιλήσιοι, για να δείξουν ότι καλοπερνούν, είχαν μαζέψει πολύ σιτάρι στην αγορά και διασκέδαζαν. Όταν έμαθε αυτό ο Αλυάττης, υπέγραψε ειρήνη με τους Μιλησίους, γιατί μέχρι τότε νόμιζε ότι είχαν έλλειψη τροφίμων. Ύστερα έχτισε δύο ναούς αντί για έναν.

Ο Περίανδρος ήταν τύραννος στην Κόρινθο και είδε ένα θαύμα. Είδε τον Αρίονα, τον καλύτερο κιθαρωδό της εποχής του και δημιουργό του διθύραμβου, να βγαίνει στη στεριά πάνω στην πλάτη ενός δελφινιού. Ο Αρίονας ζούσε πολύ καιρό στην Κόρινθο. Κάποτε πήγε στην Ιταλία και στη Σικελία. Κέρδισε πολλά χρήματα και γύρισε στην Κόρινθο με κορινθιακό πλοίο. Οι ναύτες όμως, για να του πάρουν τα πλούτη, ήθελαν να τον πετάξουν στη θάλασσα. Τελικά ο Αρίονας, αφού έβαλε τα καλά του ρούχα και τραγουδούσε πάνω στο πλοίο, έπεσε στη θάλασσα. Τον Αρίονα έσωσε ένα δελφίνι. Όταν έφτασε στην Κόρινθο διηγήθηκε την περιπέτειά του στον Περίανδρο, ο οποίος τιμώρησε τους ναύτες.

Ο Αλυάττης αφιέρωσε πολλά δώρα στο μαντείο των Δελφών. Ένας κρατήρας ήταν έργο του Γλαύκου από τη Χίο, ο οποίος ήταν ο πρώτος που κόλλησε το σίδηρο. Μετά το θάνατο του Αλυάττη, έγινε βασιλιάς ο Κροίσος, που ήταν πέμπτος απόγονος του Γύγη. Αυτός επιτέθηκε πρώτα στην Έφεσο και ύστερα σε όλες τις άλλες ελληνικές πόλεις. Οι Εφέσιοι ζήτησαν τη βοήθεια της θεάς Άρτεμης. Ο Κροίσος υποδούλωσε τους Έλληνες της Μ. Ασίας και τους υποχρέωσε να του πληρώνουν φόρο. Ύστερα θέλησε να επιτεθεί στους νησιώτες Έλληνες, αλλά ματαίωσε τα σχέδιά του μετά από μια συζήτηση που είχε με το Βίαντα από την Πριήνη ή τον Πιττακό από τη Μυτιλήνη. Ο Κροίσος υπέταξε όλους τους λαούς της Μ. Ασίας που ζούσαν δυτικά από το ποτάμι Άλυ.